

F. J. VAN AALST

LEREER M.O. BOEKHOUDEN

Mei 1940.

BREDA,

In de bange onzekerheid van deze dagen wendden wy ons tot God; gedreven door onrust en zorg. Een onheilspellende dreiging hing als een onweer boven onze aarde; zy verduisterde het licht van de zon en verstroefde de lach van de mensen. Niemand wist wat ons te wachten stond, welke plagen ons zouden treffen, maar allen voelden, dat de onderaardse schokken steeds sterker werden en de bovengrondse scheuren steeds dieper. Lusteloos en hangerig slopen we van de ene dag in de andere; we lieten onze handen in de schoot rusten, want waarom zouden we aan een toekomst bouwen nu we twyfelen moesten of er nog wel een toekomst voor ons was? Dag en nacht hoorden we hoe heel de aarde in haar voegen kraakte, hoe het schip van de mensheid aan zyn ankers rukte, of trok om op drift te slaan. Uitkomt of redding ontwaarden we nergens, al zochten we alle einders af. Heel het donker verschiep werd afgesloten door een muur van yzer en staal en boven deze muur schoten beide vuurzuilen omhoog alsof achter onze engew horizon heel de wereld in brand stond.

Ach, we moesten nu eenmaal de weg in het donker afleggen, onze blik zag slechts een steenworp ver; wy konden slechts raden welk leed ons te wachten stond by de volgende kromming van de weg. Wy hebben ons altyd voorgehouden dat we niet op onze schreden mochten terugkeren; dat - al spoerde de angst onze kelen dicht - wy het vertrouwen niet mochten verliezen. God had onze levensweg getekend, hy zou onze schreden richten, ons leven was in Zyn Hand. Hoop en vertrouwen schoten steeds weer op uit de doorploegde aard van onze harten.

Deze woorden zyn me bygebleven van een "GESPREK MET CHRISTUS" in de benauwende dagen van 1940 en ik heb ze vaak herhaald onder de moeilijke omstandigheden waarin we waren gekomen.

Datgene, wat we nooit hadden durven verwachten, doch wel gevreesd hadden kwam in de morgen van 10 Mei 1940 over ons; DE OORLOG. 's Morgens om vier uur werd ik wakker door vreselyke knallen, die zich maar steeds herhaalden en die me al spoedig tot het besef deden komen, dat dit geen loos alarm meer kon zyn. Ik maakte myn vrouw wakker, kleedde me aan en ging naar buiten, waar reeds belan byeengegroept stonden te praten, niet bewust van het gevaar. Daar hoorde ik de bevestiging van het vermoeden: de oorlog was uitgebroken, de Duitse troepen vielen zonder enige oorlogsverklaring het land binnen en hetgeen wy hoorden was het laten springen van het vliegveld Gilze Rye... Iedereen was zichtbaar ontsteld, maar voorlopig nog kalm, we rekenden op ons leger, op de Grebbelinie, op de Peel en op de beruchte waterlinie en... op de hulp van Engeland en Frankryk.

Ca. Kwart na zes werd ik opgebeld door de Vrywillige Burgerwacht; ik zou me naar het station moeten begeven, waar een trein vluchtelingen zou zyn

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

aangekomen, die onderdak moesten hebben. Daar gekomen bleek, dat het een groep ingenieurs betrof van de Philipsfabrieken te Eindhoven; zy hadden getracht de waterlinie nog te bereiken, doch dit mislukte, omdat de Moerdykbrug en het station Lage Zwaluwe reeds in handen van de Duitsers waren. Men zou nog proberen via den Bosch naar het Noorden te komen, onderdak te Breda behoefde dus niet te worden gezocht en wy konden weer huiswaarts gaan.

Wy waanden ons nog steeds veilig, ofschoon ik afscheid nemend van vrouw en kinderen om naar het station te gaan, een gevoel van vrees niet kon onderdrukken: wat zou me kunnen overkomen, wat zou er thuis gebeuren tydens myn afwezigheid? Niemand kon het zeggen, we kenden geen gevaren, nog niet.. "Ga, jongen! bij myn vrouw," als ge geroepen wordt MOET ge gaan, in dienst van je medemens, en voor je Vaderland." Op dat moment kon ik niet begrypen, wat het Vaderland te betekenen zou krygen, nimmer hebben wy voor de oorlog beseft, wat "Vaderland" betekent, hadden wy het beter beseft..... Allen waren bly, dat ik zo gauw weer terug was.

Via de radio hoorden we allerlei berichten: het afzetten van parachutisten op alle mogelyke terreinen, de radiorede van H.M. de Koningin, waardoor we wisten hoe verradelyk de vyand was binnengevallen en de vliegtuigen ronkten reeds onstuimig en met omhulde gevaren boven onze stad. Tussen de berichten door klonk de muziek door de radio als een wanklank in het trieste gebeuren en toch wilden we het horen.... want we moesten op de hoogte blyven.

Mini en Mia waren aan het inpakken gegaan: het hoogst noodzakelyke,als we eens zouden moeten vluchten (het woord evacueren klonk toen nog zo vreemd) maar niemand kon het zich voorstellen, want Breda zou buiten de stydende linies vallen, Breda zou zelf vele vluchtelingen moeten herbergen. Buurman Hulshoff was niet thuis, waarschyndlyk was hy nog in Amsterdam waar hy voor een zakenreis was heengegaan. Mevrouw en Bob zochten hun heil by ons, Mgr. Frencken was in Leeuwarden, hy had daar op 9 Mei 1940 gesproken en dus ook het E.K.Huis zat zonder "Vader" en daar misten we ten zeerste de wyze raad en de beslissingen die hy altyd op de juiste tyd en wyze wist te geven. Lang redeneren konden we niet, we moesten handelen; boeken en beschieden van betekenis bracht ik naar het Bisdom, de Catechisten zouden zich in burgerkleding steken en zich verspreiden. Op Bouwigne zaten we met 180 meisjes van de kampen, die n ietmeer naar huis konden. In het ziekenhuis werd alles zoveel mogelyk geliquideerd: patienten half genezen naar huis om plaats te maken voor de te verwachten gewonden en zodoende was die Vrydag een dag vol drukke werkzaamheden, terwyl ik geen vol uur thuis durfde wegblyven uit angst voor wat vrouw en kinderen kon overkomen.

Het was zo'n prachtige Meidag: de parken met zon overgoten bloeiden in de schoonste voorjaarskleuren; zouden zy straks het bloed moeten drinken van Nederlandse stryders of misschien zelfs van burgers? zouden hun kleren straks alleen maar het vlamme rood worden vervangen? Ach, hoevele vragen hebben we ons gesteld in die uren.....

Vrydagmiddag ca. vier uur vielen de eerste granaten, afgeschoten van een vliegtuig op de Teteringse Dyk; de eerste oorlogsgewonden werden in het ziekenhuis gedragen, de eerste slachtoffers van Breda waren gevallen. In onze harten laaide een haat op, een werkelyke diepe haat, en een verachting die zyn weerga niet kent voor het systeem, dat dit leed over onsbracht, een systeem van nationalistich egoisme, dat alle beloften brak, alle eden verlochende, dat de mensen tot moordenaars maakte en hun leiders verbkindinge door de roes der overwinning, die echter slechts een schyn-victorie zou zyn. Hoe leefden we in die dagen? De angst snoemde onze kelen dicht, er kwam niets van eten, de angst deed ons bidden, bidden.... en telkens wanneer de 'Stuka's of verkenningsvliegtuigen hun geronk deden horen krompen we ineen van ontzetting, automatisch omkledten we onze kinder en om hen te beschermen, alsof we meenden, dat ons eigen vege lyf de eventuele bommen zou kunnen keren. Van slapen kwam natguryk niets; we haalden ons avonds de bedden naar beneden en sloegen deze op in het saken om tenminste de kinderen gelegenheid te geven nog wat te rusten.

F. J. VAN AALST

LEREAR M.O. BOEKHOUDEN

2.

BREDA,

Het oorlogsmonteur kwam steeds naderby, we hoorden steeds maar vliegtuigen, de berichten werden schaarser, en de geruchten veelvuldiger, maar toch verloren we de moed niet. By het eerste ochtendgloren hoorden we buiten gejuich, haaaa!!!!. de fransen waren er al, motoren ronkten voorby, de fransen werden met bloemen, cigareetten en chocolade ontvangen en weer ontwaakte in ons dat rotsvaste vertrouwen: wat wy niet konden keren, dat zouden zy zeker kunnen, zy hadden ervaring in de oorlog met moffen, zy waren dapper en reden ook vol vertrouwen de vyand tegemoet. Dat was de Zaterdag....we kregen bericht van inkwartiering van burgers dat Teteringen, Breda zou inderdaad een toevluchtsoord voor vluchtelingen worden, natuurlijk zouden we graag onderdak bieden, maar....de omstandigheden veranderden heel spoedig. Tegen middernacht bereikte me het bericht, dat Breda zou moeten evacueren, naar België, misschien naar Frankryk en....misschien.... Spanje. Die angstige nacht joeg me de straat op, het Brabantpark in, waar ik de mensen moest gaan waarschuwen klaar te staan voor de evacuatie, welke Zondagmiddag zou plaatshebben; het was PINKSTEREN: geen H.Mis, geen jubelende Alleluja-klanken zouden ons de stemming geven van de ware Geest, de geest Gods, die ons verstand moest verlichten, die ons kracht en sterkte zou moeten geven, die ons raad en verstand moest geven, godsvrucht, vreze Gods, ach wat een zegeningen gingen aan ons voorby. Want al was onze God geen ogenblik uit onze gedachten, de echte en innige beleving van dit kerkeleke geest ging aan ons voorby op die Pinksterdag van 1940. Het woord evacuatie kreeg vorm en inhoud voor ons en op die dag werd voor ons dit woord geboren, doch we wisten nog niet hoe dit Pinksterkindje zich zou ontwikkelen als een elende-complex in geen tyden ooit beleefd.

Om acht uur die morgen komen nadere bevelen: niet ' smiddags zou de evacuatie plaatshebben, doch onmiddellyk, de vyand was reeds in aantocht, de Franse bevelhebber had bevolen de stad zo spoedig mogelyk te verlaten. Men mocht slechts te voet, met de fiets, met een kinderwagen; auto's werden niet toegestaan, maar dit laatste bevel werd niet opgevolgd. Goed negen uur gingen we op stap met de gehele buurt, gepakt en gezakt als een stelletje landverhuizers. Wy hadden twee kinderwagens, twee fietsen zwaar beladen met levensmiddelen, kleren, dekens; de kinderen behoeften niet te lopen, zy konden in de kinderwagens en op de fietsen worden vervoerd. Zo trokken we de stad uit via de Baronielaan en het Mastboech naar Prinsenhage, Effen, Rysbergen, Zundert.

De gruwelyke angst, die deze tocht ons bezorgde is niet te beschryven maar ik wil trachten een beeld ervan te scheppen om het vast te leggen voor te toekomst. In het begin ging het vry goed, drommen mensen trokken, trokken alle straten liepen leeg en het volk stulpte samen op de Baronielaan, Ginnekenweg. Men hield er de moed in, er werdenzelfs geestige opmerkingen gemaakt

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

en de vaderlandse liederen klonken nu en dan door het stille bos. Maar de angst werd spoedig sterker dan de moed: op het verzamelpunt van de nieuwe weg naar Effen vanaf het bos en vanaf Prinsenhage werd het volk samengedrongen, omdat de brug daar verwoest was en de passage zeer nauw was. Juist op dat moment kwamen er stuka's boven de menigte, de mensen gilden en verstomden van angst, allen dachten nog maar aan het redden van het vege lyf. Maar hoe? Als de moffen hier inderdaad bommen hadden geworpen of hun mitrailleuss in werking hadden gezet, dan zouden niet tientallen, maar duizendtallen mensen zyn gevallen. Ik herinner me nog hoe op dit punt een bezorgde moeder de namen van de kinderen op hun blote armen schreef met inkt, met het adres erby.... ze moesten eens zoekraken..... Hier ging het gevaar God zy dank voorby. In de verte zagen we hoe de stuka's reeds hun afschuwelyke last lieten vallen op de stad Breda, we meenden dat hier sprake was van een zeer groot bombardement, later bleek dat het eigenlyk maar kinderspel geweest was. We zagen ook - naar we meenden - een bom vallen by de watertoren: "daar gaat ons huis" zo dachten we. Maar toch had ik een groot vertrouwen: Voor wy vertrokken waren had ik het beeld van O.L.Vrouw van Bouvigne in de vestibule gezet en ik had haar heel, heel innig gevraagd: "Moederke, spaar ons huisje, spaar het gebied, dat aan U is toegewyd; ik weet, dat ik onwaardig ben zulk een gunst van U te vragen, ik beloof U, dat wy U altyd zullen eren, dat wy Uw beeld spraks weer de ereplaats zullen geven, dat al onze kinderen mede Uw naam zullen dragen, Moederke spaar ons huis, spaar ons zelf." Myn vertrouwen was niet geschikt.

Na het passeren van de brug naar Effen kwam de elende, de weg, die we nog zouden volgen naar Zundert werd een dodentocht, aan de ene kant reden de Fransen, motorryders, afweerschietgery en kleine tanks, zich verschandend in struikgewas, boerschuren en slootkanten, aan de andere kant van de weg de troosteloze troep vluchtelingen. Toen werd er gebeden, gebeden, sommigen stil voor zichzelf andere luid tesamen, er werd biecht gehoord op de weg, kapelaan Soffers o.a. reed open af om zynklanten te helpen. De bommenwerpers kwamen in golven over de vluchtende mensen, alleen maar aanvankelyk om vrees en schrik aan te jagen, en later ook om dood en verderf te zaaien. Vele tientallen doden vielen op deze lydensweg. Op een zeker punt waren we even neer gaan zitten om uit te rusten, plotseling komt zo'n duivelse stuka naar beneden en geen 20 meter van ons vandaan barst een monster van vuur en staal uiteen, God zy dank, geen doden onder ons, geen gewonden, de kinderen zyn we even kwyt, Theo groef zyn gezicht in een slootkant, de anderen lagen onder ons en we moesten even tot bezinning komen om ze te herkennen als ons eigen vlees en bloed. Later weer vliegen we allen in een sloot om dekking te zoeken, ik gooi myn fiets tegen een boom en laat naastbene een der kinderen op de fiets zitten terwyl ik mezelf op de grond werp, het huilende kind bracht me weer tot bezinning. Ook hy moest weer de sloot in en weer werd hy bedekt met vuil en stof en door myn lichaam "beschermd". Wat een angsten zich toen van ons meester hebben gemaakt, is niet te beschryven. Myn enig gebed was ons allemaal te laten verhietigen door een bom, maar dan ook allemaal, opdat er niemand verweesd zou achterblyven in deze grywelyke wereld. Hoe verlangde ik toen naar het einde, naar een dood, die misschien verschrikkelyk zou zyn voor myn dierbaren, maar voor my een redding zou zyn geweest. Ook dit is echter een soort egoisme en niet van het beste soort, nee.... ik moest blyven leven voor Mini, voor de kinderen en zy met my, er zou een schonere toekomst komen, dit gevaar moesten we door, door.... tot het weer zou gaan dagen, het licht der vryheid.

In Rysbergen (dorp) was geen dekking meer te vinden, weer kwamen er stuka's toen wy op de markt waren, we vlogen tegen de huizen, ons plat daartegen drukkend, gelukkig. hier lieten ze hun vernietigende last niet vallen.

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

3.

BREDA.

Weer verder trokken we, moe, vuil, geestelyk vermoord, moreel gebroken, we begrepen wat het einde moest zyn voor ons vaderland. We sleepten ons voort, telkens dekkend in sloten, vallend op de weg, lyken passerend, bloedmassa's vetrappend. Tenslotte kwamen we geheel uitgeput in Zundert aan, het was ongeveer zes uur in de avond (over een weg van nauwelyks 20 K.M. hadden we 7 a 8 uur gelopen, als men dat lopen zou kunnen noemen, eigenlyk was het een "wedloop met hindernissen") Wy wisten niet waar onderdak te geraken; we waren met een club van twaalf mensen: de kinderen (4) wy zelf, Mej. Paassens, Mia, Mevrouw en Bob Hulshoff, en de twee huishoudsters van Kapelaan van Lierop.) Ik had me voorgenomen de zorg over deze mensen te dragen, de zorg over het gehele Brabantpark kon ik al lang niet meer aan, omdat alles verspreid was geraakt. Als bedelaars moesten we aankloppen om onderdak; we herinnerden ons hoe Joseph eeri onderdak moest zoeken voor zyn Vrouw in Bethleem en thans moet ik me nog schamen als ik er aan denk, dat ons dit onderdak niet werd geweigerd en Hen wel.... wy kregen een onderdak in het St. Elisabethgasthuis (van dezelfde congregatie als het ziekenhuis) waar de Eerw. Moeder Liguoria ons slechts een stuk gang kon aanbieden als dag- en nachtverblyf, doch nooit zyn wy gelukkiger geweest met een plaats van samenzyn als met deze. Aanvankelyk hadden we de gang (die in het slot lag en dus door mynhêer van Aalst wel betreden mocht worden) alleen, maar het slot was spoedig helemaal gebroken, want honderde mensen kwamen er later hog onderdak vragen en telkens werd ons terrein kleiner, natuurlyk stonden wy van harte af wat we konden missen. Tenslotte was ons terrein samengedrongen tot enkele vierkante meters; strozakken kregen we om te slapen en alles by elkaar genomen hadden we een koninklyk onderdak vergeleken met vele anderen die vaak de nacht in de openlucht, in een sloot, in een bos, of in een stal op de plavuizen moesten doorbrengen. We kwamen hier tot een zalige rust, alleen het gevoel van "binnen-zyn", was zalig, en het werd aanvankelyk ook buiten wat rustiger; de franse troepen waren teruggetrokken op België. Doch wat stond ons verder te doen; dit onderdak was er een voor één nacht, zoals wy allen vermoedden. En toch had ik me al voorgenomen geen stap verder te gaan, hier maar af te wachten wat er verder zou gebeuren. We zouden namelyk de volgende dag doorgaan naar Antwerpen en misschien verder, maar de plannen liepen mis. De Burgemeester van Breda was naar Antwerpen om hier een onderkomen te bespreken van zyn bevolking, maar door de snelle opmars van de mofrikanen kon hy niet meer terugkomen en wy kregen geen verdere opmarsbevelen. Die nachten in het gesticht waren vol van verschrikkingen: ontploffingsgeluiden, vliegtuigen vlak over het gebouw scharend, nu en dan een bom die in buurt viel en de ruiten verbietigde, ook van de gang waar wy sliepen, dan hoorden we plotselinn gegil van vrouwen, die gek werden van angst, dan sloeg

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

er iemand een ruit in van louter zenuwachtigheid. Al die geluiden maakten ons telkens wakker, hoe vermoeid en slaperig we ook waren nax de volkomen slapeloosheid van de twee voorgaande nachten en de afmattende tocht naar Zundert. Het feit echter, dat we met een grote groep mensen byeen waren gaf veel gerustheid, de kinderen sliepen nogal goed; een incident moet ik nog vermelden: midden in de nacht werd ik gewekt door het angstige geroep van lievr. Hulshoff, zy zeide, dat een man haar lastig viel, zy riep myn hulp in. Hoe jet kwam weet ik niet, maar ik was niet erg behulpzaam, ik bromde maar wat van "Wil je dat eens laten" enz., tenslotte bleek dat de jongen overspannen was en toch geen kwade bedoelingen had gehad. Zo wachtten we de Maandag - 2e Pinksterdag - af, we konden naar de kerk in het gesticht, we konden ons eigen maalydje klaarmaken, dat gaf wat afwisseling en verzet en die dag verliep niet zo onrustig; de daaropvolgende nacht gaf weer veel onrust, we hoorden, dat het geschut dichtter by kwam en er liepen al geruchten, dat Breda gavelen was. Dinsdag daarop werd het aanmerkelyk stiller, we dachten wel, dat de tehenstand aan de Duitsers had opgehouden en we verwachtten ider ogenblik het binnentrekken van de overweldigers. Dit geschiedde inderdaad Dinsdagsavonds: sterk gepantserde troepenmachten trokken door naar België, voorafgegaan door verkenners op motoren; het Herrenvolk liet zich gelden, de eerste motorryder - zo vertelde men ons - begaf zich met een machiegeweer naar het marktplein en iedereen die zich daar zou verroeren zou worden doodgeschoten, hy merkte weidra, dat er niemand van plan enig verzet te plegen, het zou ook n uttelooos geweest zyn, daarma kwamen de stoottroepen: lugubere kerels met dooskoppen als triomfteken op hun helmen en jassen. Ze trokken voorby als verwaande bullebakken, maar...niet onvriendelyk voor de burgerbevolking, die zy trachtten wys te maken, dat ze alleen maar kwamen om ons te beschermen en meer van die fraaiigheden. Enfin, we konden wat ruimer adem halen en die nacht daarop sliepen we rustig. Er gingen reeds diezelfde avond mensen terug naar Breda, wy gingen pas Woensdagmorgen op pad om weer ons geliefd Breda te betreden, hoe wisten we niet en we wisten niet of er nog wat over was, de berichten werden hoe langer hoe meer geruststellend, er was in Breda niet of weinig gevochten, en de bommenwerpers hadden niet zo heelveel schade aangericht. God zy dank, dat we niet verder getrokken waren, want duizende Bredanaars zyn terecht gekomen in Frankryk, waar zy maar steeds de troepen vooruit werden teruggedreven tot in het Zuiden Van Frankryk toe, veel honger en koude en elende hebben geleden; velen van hen kwamen maonden later pas weer terug in de stad. Zo kwamen die 180 meisjes van Bouvigne terecht in Zuid Frankryk ergens in de buurt van Marseille, waar zy maanden lang op hun terugkeer moesten wachten, ondergebracht in een vieze vuile biescoop, die zy echter toen zy uit Frankryk vertrokken afleverden als een juweeltje van Hollandse properheid; zy hadden hier veel goed werk kunnen doen, sociaal werk voor de franse gezinnen en aller sympathie gewonnen.

Wy kwamen Woensdagmorgen reeds in Breda aan, een auto had ons een heel eind gehaald...en God en Zyn Heilige Moeder zy dank, dank.....niets was in ons huis of aan ons huis beschadigd, Ons Lieve Vrouwke stond als een trouwe Waakster in de vestibule. Nee, er was toch wel iets gebeurd, de ruitjes van de voordeur waren kapot, het was alsof Zy gezegd had: "Tot hiertoe en niet verder." ~~IX~~ Het witte huis naast ons had nogal wat te lyden gehad van waars chynlyk dichtby afgevuurde kogels. De heer Hulshoff was ondertussen thuis gekomen, hyhad een nacht in Breda doorgebracht en het was er erg onrustig, daarom besloten we op te trekken naar Hank, daar zou het rustig zyn en konden wen wat bekomen van de belevenissen der laatste dagen. Zodoende zyn we diezelfde middag naar Hank vertrokken met de Fam.Hulshoff, op het Veer hadden we Moeke even "gedag" gezegd, die doodgelukkig was, dat ze ons allemaal levend aantrof en toen naar Hank, waar de blydschap niet minder groot was en waar we enkele dagen zyn gebleven om op verhaal te komen.

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

4.

BREDA,

Gedurende die eerste week bleven Mini en de kinderen te Hank, ik ging alle dagen op en neer naar Breda om allereerst contact op te zoeken met het E.K.Werk en het ziekenhuis. Het E.K.Werk, wat zou er van worden tydens de bezetting van de grote haters van het christendom? We wisten het ook niet; vele catechisten waren ook met de stroom meegetrokken naar Frankryk, Mgr. Frencken was nog niet terug uit het Noorden, doch hy kwam terug Vrydag in die eerste oorlogsweek, beroofd van zyn auto, maar zyn hoofd stond er nog op en hy hield de positieven by elkaar. Met de zusters v.d. Haagdyk had ik afgesproken, dat ik vast halve dagen op het ziekenhuis zou komen werken, later zou ik dan helemal naar het ziekenhuis overgaan. (wy dachten: als het E.K.Werk door de moffen is opgeheven.) Het E.K.Huis a.d. Boschstraat werd spoedig ingenomen voor militaire doeleinden: de Ortskommandantur werd erin gevestigd, catechisten werden verdreven, ook de directeurswoning moest worden onbruimd; er was geen tyd meer om iets mee te nemen, alle meubilair enz. moest blyven staan; hiervan zou niets, maar dan ook niess meer terechtkomen.

Later werd ook Bouvigne in beslag genomen, het E.K.Huis Roosendaal, E.K.Huis Hulst, het huis van Directeur van Campen, het nieuwe "Bouvigne", en zo'doende werd het werk buitengewone moeilikheden in weg gelegd, maar... ..opgeheven of verboden werd het niet. De tydschriften van het jeugdwerk gin gen ook zachtkeaan maar zeker naar demaan: papierschaarste was steeds het motief, terwyl de N.S.B.-kranten steeds maar groter en dikker werden, en de propagandageschriften van de beweging van de moffen steeds toenamen. Ook de katholieke en andere nederlandsse kranten gingen verdwynen, alleen die, welke genoeg propaganda maakten boor het Hitlerdom konden blyven verschynen, maar ook deze kranten werden krantjes en tenslotte was het nog slechts een blaadje papier, niet groter dan dit blad, dat nauweliks meer bevatte, dan distributienieuws en de herhaalde verzekering, dat het toch o zo goed ging voor de nazi' s. Maar de radio lichtte ons beter in !!! De radio, ja... maar ook dat duurde niet lang meer, de berichten en de liedjes van Radio Oranje uit Londen werden maar al te luid gefluisterd en het moffenoor was niet doof. Dit oor moest heelwat verdragen, het hoorde de schamplachen van de Nederlanders en de spot met het lied: Wir fahren gegen Engeland, gegen Engeland"... Toen die vaart mislukt was, hoorde men de jeugd maar roepen van "plons, plons!!!", langzamerhand hoorde men het lied niet meer, het beste bewys, dat het gedaan was met de plannen om naar Engeland te varen. Maar ondertussen had zich wel een verschrikkelyke luchtslag ontwikkeld, die Londen zo vreselyk tysterde. Dag en nacht kwamen honderden bommenwerpers over, die dood en verderf zaaiden boven Engeland en het leek wel alsof het trotse Albion zich dat allemaal MOEST laten welgevallen, omdat het zelf machteloos en totaal machteloos was.

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

Het werd ons wel eens te zwaar, hoor en de hoop is wel eens tot een heel klein vleugje gedaald, maar.....nooit gestorven. We begrepen altyd wel, dat het moffenregiem geen blyvend regiem kon zyn, het was te goodeloos, en te mensonterend.

In het ziekenhuis hadden we gauw een hele afdeling, welke als Duits lazaret moest worden ingericht, telekens veranderde het wel van bestuur, maar we hebben er tot aan het einde van de oorlog mee gezeten. Het onderhandelen met die kerels, hetzy over betaling, over het eten, enz. werd altyd aan my opgedragen, de geneesheer-directeur hield zich meer op de achtergrond en de zusters zelf verstonden geen Duits. Zodoende heb ik vier jaren lang met de kerels moeten omgaan, heb ik vele gesprekken met hen gevoerd, ook over de politiek, ik heb steeds een eigen Nederlands en Katholiek standpunt ingenomen en verdedigd tegenover iedereen en al was het vechten tegen de bierkaai, ze zullen nu nog wel eens denken, dat die ADMIRALSTRATOR wel gelyk had. Ik heb hen meermalen gezegd, dat ze toch zouden verliezen, ze hebben getracht me voor de N.S.B. te interesseren, ze meenden dat daarmede DE toekomst van Nederland lag en natuurlyk ook myn eigen belang daarmee ten nauwste verbonden was; de heren gebruikten de taktiek die of de Duitsers zelf zo'n vat heeft gekregen, doch op een gemiddelde Nederlander totaal geen vat heeft. Dikwyls was er ruzie, dikwyls ben ik bang geweest voor arrestatie, als ik wat te ver was gegaan, ik heb me vaak ook kwaad gemaakt op die rotkerels als ze met onredelyke eisen kwamen wat b.v. de voedselvoorziening betreft, terwyl onze eigen mensen niet te eten hadden. Eenmaal had ik me zo zenuwachtig en ook wel bang gemaakt na zo'n gesprek, dat ik er een scheve mond van kreeg, myn hele gezicht was zo geurende een dag of tien scheef getrokken en ik leek wel de vrouw van Bart Heynen.... Ik geloof, dat ik door die omgang met die moffen wel iets veranderd ben, ik ben NOG stiller geworden, de druk van die tyd is nog niet geheel van me af. Ook heb ik in die tyd een periode meegemaakt, die ik myn leven lang te betreuren zal hebben, waarvan ik geen verdere beschryving kan geven. Niet met allen in het ziekenhuis liep het zo goed af; onze Zuster Ursula heeft haar optreden moeten bekopen met drie maanden hechtenis in een Duitse gevangenis; zy had een Duitse officier beledigd door op haar voorhoofd te wyzen toen die kerel een onredelyke eis stelde een Röntgenfoto betreffende. Zy werd veroordeeld.... drie maanden zitten in Munster. Zy is er weer heelhuids vandaan gekomen - God zy dank - evengoed had zy in een concentratiekamp terecht kunnen komen.

Het E.K.Werk ging alengs minder van myn tyd kosten, er was op de Verkoopcentrale minde te doen, zodat het personeel daar myn taak wel kon overnemen, dit geschiedde 1 Juli 1943 en vanaf die tyd ben ik helemaal aan het ziekenhuis verbonden, als administrateur, economisch leider van het hele ziekenhuiscomplex. Deze baan bevalt me uitstekend, het kost me veel werk, maar dat is niet erg, de werkkring is prettig, gezellig, en de grote verantwoordelykheid, die op myn schouders rust, draag ik met Gods hulp tot nu toe goed. Er wordt me een groot vertrouwen geschonken in alle aangelegenheden en het voortdurende contact en overleg met de moffen, dat met veel tact moest geschieden is voor de zusters nooit aanleiding geweest tot ernstige moeilykheden. We hebben faar wat meegemaakt met die kerels: een keer werd een spykertje in het eten gevonden, dat was natuurlyk sabotage, maar ook dat liep weer goed af. Een andere keer ontdekten ze, dat we het eten dat voor hen bestemd was ook aan onze Nederlandse patienten gaven, ook dat kon weer worden gesusd. Ja, we hebben ervan geprofiteerd, van het feit, dat zy eten genoeg hadden, geloof dat maar. Met trots kunnen wy zeggen dat tydens de gehele oorlog de patienten van het St. Ignatiusziekenhuis niets maar dan ook niets tekort gekomen zyn. Met bonnen konden we die mannen "in de nek kyken", ik had steeds veel meer toewyzingen dan nodig waren voor hen zelf, zodat ik behalve de patienten ook nog vele andere mensen heb kunnen helpen met levensmiddelen. In dit opzicht is de oorlog een prachtige

F. J. VAN AALST

LEREER M.O. BOEKHOUDEN

5.

BREDA.

tyd geweest; het was een tyd, waarin met veel goed of veel kwaad kon doen. En - God zy dank - wy hebben het eerste gekozen: tientallen mensen hebben Mini en ik geholpen aan levensmiddelen, textielgoederen en andere artikelen, die schaars waren. En eerlyk kunnen we zeggen, dat dit ons geen cent heeft opgebracht, nimmer hebben we van deze gelegenheid ten eigen bate geprofiteerd. Wel hebben we ook nooit tekort gehad aan eten.... tenminste we hebben nooit honger gekend, de dingen die het leven aangenaam en prettig maken hebben we natuurlyk wel moeten missen, maar dat was niet zomerg. Onze kinderen hebben we altyd uitstekend kunnen voeden, behoorlyk kunnen kleden en wat wil je dan nog meer. ? Als we levensmiddelen "zwart" verkochthadden of een handeltje hadden willen dryven in bonnen, in overtollige bonnen, dan zouden we het wellicht tot millonair hebben gebracht, maar....met een zwart geweten en waarschyntlyk ten koste van ons toekomstig geluk. God zy dank is dit zelfs geen verleiding voor ons geweest, we hebben er niet naar verlangd, we hebben steeds het devies voor ogen gehouden: " goed zyn voor iedereen." Niet steeds heeft ons dit voldoening gegeven d.w.z. dat we toch nog vaak ondank ondervonden van de mensch, maar we hebben ook vele, meerdere, gelukkige zielen gezien, mensen die we van de rand van de honger konden redden. Zodoende is de bezettingstyd voor ons een tyd van grote dankbaarheid geweest, een tyd waarop we gerust mogen terugzien, met voldoening.

Toen in December 1941 de oorlog uitbrak in het verre Oosten, begrepen we, dat het contact met Alex in Medan geheel zou worden verbroken, voor hoe lang ? Niemand kon dat raden.... toen ons Nederlands Indië werd overvallen hebben we wat angst beleefd.... we wisten niets, helemaal niets.. we hebben veel gebeden, het enige wat we konden doen en wat zal hy gebed hebben, wat zal hy verlangd hebben naar nieuws.... wist hy nu maar, dat alles hier goed was, dat Moeké nog leeft, dat wy allen nog leven...gezond zynen dat er geen dag en geen uur is voorbygegaan zonder een gedachte aan hem.

In ons gezin zyn er tydens de bezetting ook heelwat gebeurtenissen geschied, die het leven kleur en grote geluk gaven: de Eerste H. Commnies van Leneke en Gerard, ons tienjarig huwelyksfeest, de bekerin g van Moe Vermeer, de geboorte van Maryke en Annemieke. Laat ik deze intieme gebeurtenissen nog even de revue laten passeren alvorens my weer te begeven op het gebied van de meer algemene belevenissen. Deze huiselyke dingen hebben ons altyd weer dichtter by elkaar gebracht, een schone herinnering gegeven, veel schoner dan de zuiver uiterlyke gebeurtenissen van welke diepe betekenis deze ook wel konden zyn.

TELEFOON 4939
POSTREKENING No. 198898
HERTOG JANLAAN 10

4 Mei 1941 Eerste H.Communie van Leneke. Het was een schone feestdag, de eerste H.H.Communie, die we van onze kinderen meemaakten. Het feest was lan voorbereid door gebed en werk. Gebed om het kind de diepte van deze dag te laten doorvoelen, en werk om deze dag voor haar en voor ons tot een onvergetelyke herinnering te bewaren. Ja, we maken van onze familiefedsten altyd veel werk, we besteden er veel tyd en veel geld aan, wy menen, dat dit volkomen verantwoord is, temeer omdat andere genoegens door ons niet worden nagejaagd, en zeker niet in de bezettingstyd. Uit protest tegen de duitse propagandafilms en het vieze zoodje, dat die lui hier vertoonden, zyn wy in die vier jaar geen enkele keer naar de fdm geweest en hebben we ook geen toneeluitvoeringen enz. bygewoond, die uitgingen van verraders-toneellisten, immers alleen diegenen, die lid waren van de z.g. kultuurkamer mochten optreden. Dit tussen twee haakjes. Leneke was goed voorbereid, het feest is byzonder goed geslaagd. Ja, op zulke dagen waren we weer eens echt ellemaal een, door alle gasten werd er die dag ook by ons thjs gebeden, gededen, vooral ook voor hen, die ver van ons verwyderd waren wie weet onder welke omsstandigheden en met welke moeilikheden. Wy hopen, dat deze dagen en deze gebeden je - zy het onbewust - veel steun hebben gegeven. Op deze feesten hadden we dan zelf getekende zangboekjes met geestelyke liederen, versjes en toespraakjes van de kinderen, enz. We hadden altyd veel gasten, de geestelyken van de parochie, rectoren van ziekenhuis, Mgr.Frencken enz. terwyl de gehele familie in de regel vertegenwoordigd was, inclusief Floribertus, want die wist altyd wel een of ander moesje te verzinnen om erby te zyn. Op die feesten was er geen "oorlog" in huize van Aalst, d.w.z. er was steeds nog van alles, dank zy de goede hulp van alle relaties van Papa, van het ziekenhuis vooral. Leneke heeft van die dag zeker grote zegen te danken, later heeft ze verteld, dat ze geen H.Communie liet voorbygaan en dat waren er vele, ontelbaar vele, of ze vroeg O.L.Heer om Oma de genade te geven van de bekering.... en ik geloof zeker, dat O.L.Heer daarom dit kindergebed heeft verhoord. Leneke is een braaf, een buitengewoon braaf kind, ze is in alles volgzaam, ze is zo rein als een engeltje en ze reageert op alles was goed en mooi is. Moge O.L.Heer haar verder de leiding geven om een werkelyk goed en edel mens te worden, een vrouw, die allereerst waardig is om een moderne Maria te zyn, want die hebben we nodig: vrouwen zoals Mini, rein en edel, werkzaam en bezorgd, altyd bezig om het anderen zo aangenaam mogelyk te maken.

Nu ik over Mini begonnen ben zal ik wat van haar vertellen, zy heeft het van my gedaan in haar schryven. Ik behoef geen lofuitingen te schryven, ge weet, hoe ik haar van myn prilste jeugd af aanbeden heb, we zyn nu byna 13 jaar getrouwd. Och ja, ik ben bezadiger geworden, de leeftyd doet ook zyn werk, maar...honderde andere vrouwen heb ik leren kennen, meisjes, vrouwen, eenvoudige zielen, geleerde vrouwen, vergelykingen treffen is moeilyk maar...ik moet God danken, dat zy myn levensweg heeft betreden; we hebben veel, ontzettend veel geluk gekend, hoe schoon is alles by ons thuis: een gezellig huis, alles wordt eraan besteed om dat steeds voor iedereen zo aangenaam mogelyk te maken, alles heeft er de juiste plaats en alles is er in de juiste verhoudingen; de diepe christelyke geest straalt 'er steeds uit en met trots moet ik zeggen dit: Ik heb eens gelezen, dat kinderen uit een gemengd huwelyk de sensus catholicus missen en wanneer het goed gaat, dat eerst by het derde geslacht de echte katholieke geest terugkeert, de geest van onze vaderen; en dit is nu MYN trots, dat zy twee geslachten over heeft geslagen en dat zy beter dan welke vrouw ook uit myn omgeving en uit myn familie de echte katholieke sfeer heeft bewaard en bevorderd in ons gezin. Dat wil wat zeggen, Alex.... hy zult dat begrypen, vooral ook wat dit voor my betekent: een werkelyk gezellig - in alle opzichten - tehuis. Je weet, dat onze jeugd dat niet kende, ofschoon de bedoelingen van onze ouders goed waren, dat by ons thuis de sfeer on tbrak en dat wy daardoor de diepe vreugde en het grote geluk van de huisselyke gezelligheid hebben gemist.

F. J. VAN AALST

LERaar M.O. BOEKHOUDEN

= 6 =

BREDA,

Begryp me goed, het is geen verwyf aan Pake of Moeke..... Nee, dagelyks dank ik God nog, dat Hy me deze ouders heeft gegeven; aan hen danken wy onze opvoeding als christen en aan hen dank ik myn positie, allereerst naast God. De tegenstelling komt zo schril tot uiting by vergelyking van de gezinnen van Marie en Zus. Zy zyn getrouwd, ja, de ene misschien wat gelukkiger dan de andere, maar de sfeer in huis ontbreekt er, als je er komt voel je er niet thuis, het gaat er te automatissch, te menselyk, er is geen idealisme, alleen de kinderen brengen er vertier en voor hen geluk, zeker.... maar de diepe waarde van het leven ontbreekt er. En ik weet, dat zy groter zorgen zullen hebben dan ik om het aardse, zy hebben beiden een goede zaak, maar dat brengt juist de grotere zorgen met zich.... het brengt concurrentiestryd, het geeft een zekere middenstands-nayver. die niet altyd gunstig werkt. En dan het klein-dorpse gekuvel, geklets, jalousie enz. Als ik praat van een een kopje thee, dan zegt Zus b.v. "ZEELE GY MAR KOEMEKE, HOR!" enfin je snapt dat wel. Maar ik dwaal wel erg ver af; ik had het over Mini. Zy is zwaar geworden, ik schat 150 (geen kilo's hoor.), dat wil niet zeggen, dat haar gezondheid met het gewicht ook toenam, ze moettoch een beetje voorzichtig zyn, voldoende rust houden om op gang te kunnen blyven en dat betekent wat met zes kinderen, die levenslust genoeg hebben om een hele stad op stellen te zetten. Mama raakt wel eens van streek, ze is wel eens hopeloos als ik van kantoor kom om de deugnietenstreken, die de jongens - vooral Joan en Theo - heb ben uitgehaald, dan moet papa gaansstraffen, en dat is een zware taak. Ik heb nooit geweten, dat straffen zo moeilik is; er zyn zo weinig probate middelen en waarvoor moet ik straffen? Meestal zyn het in myn ogen geen misdaden die ze begaan, maar als het niet wordt tegengehouden wordt het steeds erger en daarom moet ik straffen tegen myn wil in gewoonlyk. Maar het resultaat is gewoonlyk, dat Mini een betere "lyn" in haar paedagogie heeft dan ik. Voor de klas was ik ook geen sterk ordehoudende figuur, ik geef dat graag toe. Minix wordt erg losjes van haar...heel dunnetjes, ikdenk hier aan het sprekwoord van de vos, die zyn haren verloor....de stroken verleert ze niet en dat is maar goed ook!!! Zy is de sterke vrouw uit het evangelie..... daarmee heb ik alles gezegd en daarby zal ik het dan voor deze keer maar laten.

3 Mei 1942 Eerste H.Communie van Gerard. Eenzelfde in alle opzichten goed verzorgd feest, ook Moeke was hier by tegenwoordig en het zal haar ongetwyfeld goed hebben gedaan, dat ze deze dag mee mocht beleven. Nu moet ook ik wat van Gerard vertellen. Hy is wel een goede jongen, maar een beetje slap, geen Kerel, geen groot karakter. Hy is gemakkelik te lui, hy span t zich niet voldoende in naar myn mening, hy vecht niet genoeg met zyn vriendjes, een beetje een dromertje. Aanvankelyk leerde hy goed, later is het minder geworden nu lykt me de toestand helemaal niet rooskleurig. Ik voor my wyt het wel

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

voor een groot deel aan het onderwys tydens de bezetting. N., ik daarover begonne ben, zal ik je daar wat van vertellen, het zal je wel in tersseren. Het onderwys heeft veel, veel geleden, hier mee daar minder. De scholen waren steeds in beslag genomen, dan geheel dan ten dele, de kinderen gingen wel eens naar andere scholen, maar daar dreigde dan ook weer inbeslagname en zo was het altyd wat anders, de meeste tyd geen of halve dagen school en de toestand is momenteel nog zo, waarschyntlyk zal met November op normale wyze school kunnen worden gegeven. Dan heeft ook het schoolpersoneel geleden, de yver, de toewyding, de werkelyke ambitie is er uit by velen; lange tyd hebben ze niets of weinig gedaan, de leerkrachten, zyn opgejaagd geweest door de moffen om in Moffrika tewerk gesteld te worden, zyn ondergedoken geweest, hebben illegaal werk gedaan, enz. enz., daardoor is een zekere verwydering ontstaan van hun gewone werk en het zal enige tyd duren eer ze weer op gang zyn. Het onderwys op katholicke grondslag is blyven bestaan, aan de byzondere scholen werd niet getornd, maar de geestelyke onderwyzers en onderwyzeressen kregen maar eventjes 40% korting op hyn salaris van de Mof, iedereen die onderwys gaf moest de z.g. jodenverklaringtekenen d.w.z. hy moest tekenen, dat hy niet afstande van joodse familie tot aan zyn overgrootvader toe, er moest vanaf de 5e klas duits ofwel moffrikaans worden gegeven en je zult begrypen hoe er dat naar toe ging, de leraren die duits moesten geven konden hun leut wel op, er was met de neerlandse jeugd niet te spotten, ze slikten het eenvoudig niet, ze waren bot en dom als het duits betref en de moffen snapten daar niets van, want "ze bedoelden het toch zo goed met ons". Vele leerkrachten, die het te bont maakten op school door afkeurend over de duitsers te praten, werden opgehaald en naar een concentrateikamp gebracht, onder de kinderen waren er natuurlyk ook wel verraders of arglistigen die thuis een of ander grapje op de moffen vertelde, dat ze van de meester gehoord hadden, een of andere N.S.B. Vader vond dat voldoende om zo'n leerkracht een hak te zetten. Ja, jongen wy hebben geleerd de vryheid te waarden, enfin, dat zal by jullie niet minder erg geweest zyn.

Maar ik had het over Gerard: we zullen trachten hem op kostschool te krygen, in Oss, by Floribertus... we hopen, dat het dan beter zal gaan met hem. Ach, nee, ik mag niet zeggen, dat hy een ondeugende jongen is, nee - God zy dank - hy is misdienaar geweest in het ziekenhuis enkele jaren, daarna vroeg kapelaan van Hoek hem op het koor, wy meenden, dat we dat moesten toestaan, omdat hy een goede stem heeft en daarmee O.L.Heer kan lof brengen in onze moeie H. Sacramentskerk, waaraan een eerste-rangs-kooris verbonden onder leiding van den bekenden organist Louis Toebosch, (die tydelyk onze huisvriend was, doch door misveratanden van ons is verwyderd geraakt.) Je zult wel eens extra voor onze Gerard bidden, een offertje voor hem opdragen, want als hy zyn ideaal: priester worden volhoudt, dan moet hy beter gaan studeren. Priester... ja Alex, dat is ons ideaal ook, een of meerdere van onze zonen aan het altaar te zien staan, dat zou ons grootste geluk wezen.

16 Januari 1943. 10 jaar getrouwd. Ook deze dag hebben we geestelyk herdacht, de kinderen hebben op die dag hunnbest al gedaan met liedjes, voordrachtjes enz., zoals ze dat op de verjaardagen van Papa en Mama ook steeds doen en waarvan de foto's getuigen die je hier en daar verspreid zult aantreffen.

30 September 1943 geboorte Anne-Mieke. Onze jongste spruit werd geboren op de sterfdag van St. Teresia... Waar om hebben we haar Anne-Mieke geneemd? Allereerst Anna, naar de H. Anna, moeder van Maria om in haar God te danken voor het grote geluk in ons gezin en op voerspraak van de H. Anna ons geluk bestendig te doen zien, vooral in de moeilyke oorlogsjaren. Maria... dat weet ge, alle kinderen dragen die naam. Mechtildis, mede naar haar speettante: tante Mathilda en Teresia, dat weet ge ook. Wy braken hier met de traditie om steeds maar familiegenotende eer te schenken een kind naar hen te noemen, de naam kan verhevener betekenis hebben dan een familieverband en als de diverse familieleden dat begrypen, dan geeft het immers niets, ... jy zult dat zeker begrypen.

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

= 7 =

BREDA,

3 Mei 1944 Beking Oma Vermeer. Een hele voorgeschiedenis gaat hieraan vooraf. Moeder was op een zekere dag (begin December 1943) van de trap gevallen in haar woonhuis in Hank, pardoen naar beneden van de bovenste trap met het hoofd omlaag en dat op ruim 70-jarige leeftyd. De gevolgen waren in de beginne meer dan erg, bloedend aan het hoofd (een wonde van ca. 20 cm van het oog tot aan het midden van de kruin) Zo werd zy door Opa gevonden onder aan de trap, een der treden was geheel afgebroken; Opa was radeloos, en dacht niet anders of hier zou de dood spoedig intreden. De dokter wasd geroepen, die moest uit Dussen komen, de wonde werd gehecht en zy werd naar het ziekenhuis naar Breda gebracht. Ook wy dachten niet anders, dat dit heteinde zou zyn en ook de zusters zagēn de toestand niet rooskleurig in. Maar de hemel werd geweld aangedaan, vooral onze lieve Leneke heeft in stilte meer gebeden, dan wy weten of misschien maar kunnen beseffen en zy bad niet alleen voor het lichamelyke herstel. Ook de zusters hebben een zeer goede invloed op haar gehad en door hare liefdevolle onbaatzuchtige zorgen, haar geest ryg gemaakt voor de genade Gods. Zy herstelde langzaam, maar zeker, en kort na Kerstmis kon zy het ziekenhuis verlaten. Kort daarna gaf zy het verlangen te kennen Katholiek te worden, eerst werd de pastoor van Hank erin gemengd en toen was de zaak spoedig beklonken, op haar ouwe dag ging ze yverig de geloofswaarheden studeren en op 3 Mei, het feest van de Kruisvinding, werd zy gedoopt in de kapel van het St. Ignatiusziekenhuis. Dat was weer een hoogtedag in onze familie, dat was een bekroning van ons eigen godsdienstig leven, dat was een onmiddellyke en markante gebedsverhoring. Zo gebruikte O.L.Heer dit ongeval om aan Moe het grootste geluk te geven. Dit was geen beking uit utiliteits-overwegingen, geen beking uit practische eigenbelangen of verblind door liefdegevoelens by van menselyke aard, nee, dit was een overtuiging en daarom was het dubbel gemeend. Het is een schitterend feest geweest, volkomen in stemmin g, en ook het aardse was er volop te genieten, in de meest barre oorlogsperiode; hieraan ziet ge wel, dat O.L.Heer met ons was in alle omstandigheden. Het feest werd by ons thuis gevierd, veel mensen, veel feliciterenden een huis vol met bloemen. En Moe is gelukkig, zy gaat trouw ter kerke, bid met ons alsof het nooit anders is geweest, je begrypt, dat dit alles voor ons een groot gebeurtenis is geweest, de kinderen zyn er ook erg bly mee geweest, ze hebben echt doorvoeld de grote betekenis van dit feit, ook Fiet en zyn gezin was natuurlyk in de wolken. Zo ziet ge, dat ook in een zeer moeilyke tyd, schone dingen kunnen gebeuren, die het leven waard maken geleefd te worden en deze dingen hebben voor ons die zware tyd zoveel verlicht. Zo ziet ge, dat het leven steeds waard is geleefd te worden, wanneer men maar de diepe zin van het leven weet te vinden. Dit is myn overtuiging geworden: men kan heel ge-

TELEFOON 4939
POSTREKENING No. 198898
HERTOG JANLAAN 10

makkelyk ongelukkig worden, ook in myn leven zyn er ogenblikken geweest dat het ongeluk dreigde, dat het leven gemakkelyk tot een waangeluk was omgeslagen als ik toegegeven had aan al te opportunistische gevoelens. Een waangeluk leidt dnerrecoepelyk tot een diep ongeluk. Luisterend naar de stem van het geweten, luist erend naar de waarschuwing van God, Die soms heel zichtbaar waarschuwt: "tot hiertoe en niet verder."...kan zoveel ongeluk worden gekeerd en deze waarschuwing ter harte nemend kan dit leiden tot zeer moeilijke ogenblikken, ~~xxx~~ gedreven over een weg vol hindernissen, te vergelyken met een hoog gelegen bergtop, die beklommen moet worden om daar boven het lichtpunt weer te vinden dat lokt...als we dan de moeilikheden van de beklimming maar niet onoverkomenlyk achten, dan komen we er, en dan gaat het spoedig weer lichten en dagen. Nooit de moed verliezen, een groot Godsvertrouwen hebben, niet te pessimistisch zyn, hard werken, en daarin genoegen scheppen, dat geeft waarde aan het leven. Teleurstellingen komen in ieders leven, ook ik heb diepe teleurstellingen gekend, vele illusies zien versmelten, maar ik kan toch met voldoening terugzien op werykelyk grote resulataten van onvermoeide arbeid. Ik heb bergen leren verzetten, ik heb b.v. moeten vechten tegen een college van heren regenten van het zieken huis, alleen zeer vooraanstaande notabelen van Breda, deze heren hadden het verkeerd voor met het ziekenhuis, wegens gebrek aan voldoende ervaring en inzicht in zieken huiskwesties; ik was ondergeschikt aan dat college, maar ik zag de boel te gronde gaan, ik zag hier een mooie kerkelyke instelling verleken en verloren gaan en toen niemand de moeilikheden zag, of wilde zien, heb ik gewaarschuwd, heb ik gewaarschuwd het hoofdbestuur van de zusters, heb ik Z.H.Excell. Mgr. Hopmans gewaarschuwd en ben ik niet opgehouden te wyzen op elementaire fouten die begaan werden. Men zag in my - geloof ik - zachtjesaan zelf een gevaar, men meende, dat ik niet tot samenwerking bereid was, men zag in my een soort saboteur. Maar...al had ik eraan tengronde moeten gaan, ik ben blyven hameren en zachtjesaan begon het te klaren: de fouten door de heren gemaakt werden zichtbaar en de grootste belangen stonden spoedig op het spel. Een laatste vlammeend protest liet ik horen, ik wist als dit mislukte zou het myn betrekking kosten, ik had slapeloze nachten, ik vroeg me af of ik toch beter niet had kunnen zwygen, dat had me hoogstens veel meer rust kunnen geven en waarschyndlyk zou me dat later veel voordeel hebben gebracht, maar het gevolg zou geweest zyn, dat schade zou zyn toegebracht aan een aloude kerkelyke instelling; aan een traditie van een eeuw, aan een onbevlekt verleden, ik kon dit niet dragen. Myn laatste spel was gespeeld en nu was het "erop of eronder". Ik stond tegenover een geneesheer, een advocaat, een ingenieur, een bankdirecteur, een accountant en ik had niets mee....De laatste sprong en ... God zy dank, het gelukte. Ik kon de sluier oplichten voor degenen, die de beslissing haddente nemen: het hoofdbestuur van de zusters en Mgr. Hopmans, het was me gelukt deze te overtuigen van de dreigende gevaren. En....ik kreeg gelyk, het gehele college werd ontslagen met dankzegging voor de "vele diensten" aan het ziekenhuis bewezen, hen werd te verstaan gegeven, dat ha op deze manier kon doorgaan...het gevaar was weg, de slag was gewonnen, voorgoed. Deze stryd is een der hevigste van myn leven geweest..

Een ander geval, dat weliswaar niet geheel gelukte, maar me toch ook veel voldoening heeft gegeven. Direct na de bevryding werd het onzen geneesheer-directeur weryk moeilyk genaakt: hy zou zich t.o.v. van de bezetters niet flink genoeg hebben gedragen, hy zou geheuld hebben met de moffen en hem werd huisarrest opgelegd. Ik vond dit een zeer onrechtvaardige zaak, ik had vier jaren met hem samengewerkt en nooit enig heulen met den vieze vyand gezien. Hy was voorzichtig, was geen onruststoker, geen held, maar toch zeker geen verrader, of collaborateur. Met een protest - eerst schriftelyk, daarna mondeling - heb ik me verzet, andere in de stryd geroepen en na een week mocht ik het genoegen ~~smaken~~ het huisarrest opgeheven te zien. Ook hier stond ik tegenover een berg van moeilikheden: de valse aanklachten, grote heren (doctoren, die uit louter jalousie zo gehandeld hadden) heren rechters, die alles geloofden wat kwaad was en niets dat goed was.

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

= 8 =

BREDA,

Het huusaarrest werd opgeheven, maar de haat bleef... en zo zyn er daarna honderden, nee duizenden onrechtvaardig behandeld, maanden lang opgesloten, niet verhoord of terecht, in de grootste onzekerheid gelaten, alleen op valse beschuldiging van de vryheid beroofd. Dat is ons Nederland na de bevryding, God zy dank worden de geesten nu gematigder en zullen er spoedig velen terugkeren. O, denk niet, dat ik geen bestraffing wens van landverraders, van heulers met de gruwelyke vyand, niets liever dan dat, maar rechtvaardig, rechtvaardig... waarom al dat diepe leed over onze mensen gebracht? Waarom de werkelyke misdadigers, zoals Mussert, van Genechten, Rost van Tonningen, van Geelkerken enz. niet direct tegen de muur gezet? Waarom moeten deze mensen nog onderhouden worden door de staat, die ze gruwelyk verraden hebben, die lui, die honderden neen duizende mensen in levensgevaar gebracht hebben, die rechtsreeks schuldig zyn aan de marteldood van goede Nederlanders. De marteldood, ja... je weet misschien wel, dat vlak naast my in het witte huis de priester A. van Lierop woonde, de directeur van de Katholieke Wereldpost. Deze echt goede mens, was te goed op de hoogte van de nazi-gruwelen, hy had er veel over geschreven. Hy was als aalmoezenier in dienst van het Ned. Leger en na de capitulatie bleef hy enige tyd nog de verzorging van de krygsgevangen op zich nemen. Maar op zekere tyd werd hy gedomobiliseerd en kwam huiswaarts, het was tegen de avond van zekere dag, dat wy hem zagen thuiskomen. Ik kreeg bezoek van den secretaris van den Bisschop, deze kwam my vragen of ik Mhr. van Lierop wilde waarschuwen, dat hy weg moest zien te komen, want ze zouden hem zeker arresteren. Het was een persoonlyke boodschap van Mgr. Hopmans, maar hy moest het zelf weten, Mgr. wilde hem niet dwingen om onder te duiken. Ik ging naar Mhr. v. L. toe, ik vertelde hem, dat hy moest weggaan, maar de goede man dacht nog te goed over zyn vyanden. Hy zeide me "ik heb in een vry land geschreven en gesproken, alleen de waarheid en geen lettergreep, onwaarheid, ik zal nu wel zwygen, ze zullen nu geen kans krygen om me te pakken, die pret zal ik ze niet gunnen, over het verleden ben ik niet bang, ze doen me niets..." Daags daarna smorgens vroeg was de Gestapo hy hem en hy nam hem mee, hy is niet meer teruggekomen. Na een jammerlyke tyd van eende, van marteling en plagery is hy in het Concentratiekamp Dachau overleden z g. aan een longontsteking. En hy is er een van de onnoemelyk velen, O, ik weet wel, dat hy thans gelukkiger is dan hy ooit op aarde zou kunnen zyn, ik weet, dat hy onzettend veel goed gedaan zal hebben aan zyn medegevangenen, misschien heeft God hem juist op die plaats willen hebben, maar dat alles praat de daden niet goed van een misdadig schrikbewind en daarom moet er gestraft worden, zwaar en snel, marteligen zyn niet nodig, dat wil ons volk = God zy dank = niet, wy zyn beschaafd en christelyk van opvatting, maar het christendom sluit niet de rechtvaardige staaf uit, integendeel, integendeel, zy eist de straf in navolging van den GROTE RECHTVAARDIGE, ik zou liever zeg-

TELEFOON 4939

gen: den ALLEEN-RECHTVAARDIGE.

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

Het leven ging verder: op 2 October 1944 overleed onze buurman Hulshoff na een ziekbed van een maand of drie. Oom Lou (een broer van mijn schoonmoeder) was in Breda gestorven, in Maart 1944 en zijn vrouw in December 1944. Beiden stakkers, verjaagd van hun geboortegrond Vlissingen, geëvacueerd, eerst naar Hank, later zijn vrouw naar Breda. Alweer een voorbeeld van oorlogselende, geëvacueerden, duizenden zouden van dagen zijn moeten wegtrekken met schamele spulletjes naar een vreemd gebied. Het verlangen om eenmaal en spoedig terug te kunnen keren hield deze mensen in het leven, velen van hen putten uit van heilwee en verdrát, jongemannen kunnen zich beter verlaten, oudere sterven af in een nieuwe bodem.

De bevrijding was in aantocht... September 1944. Zy werd ingeluid door de z.g. DOLLE DINSDAG 5 September 1944. Het was kostelyk om aan te zien, we zagen honderden voertuigen van de moffen (liever met moffen) passeren over de sngel, ze waren op de vlucht, de doorbraak in Frankryk was voor hun een volkomen verrassing en ze wisten niet meer waar ze moesten blijven, de schurken. Alles wat van hun gading was namen ze mee; koeien, varkens, kippen, fietsen werden onder de benen van de Nederlanders gesleept; voorzover deze nog een fiets hadden met of zonder banden. Het was een loelig gezicht, de meest desolátá toestand moet je je indenken; en byna alle voertuigen waren gedekt door een rood kruis, zo bang waren ze voor de overtrekkende vliegtuigen. Ja, die vliegtuigen... jongen, wat was dat een enorme macht, maar de geweldigste uiting daarvan zouden we nog te aanschouwen krygen. Ik zal de gebeurtenissen beschryven, welke in mijn onmiddellyke omgeving lagen, de algemene toestand zul je nog wel eens lezen in de geschiedenis van de bevrijding van Nederland.

Maandag 4 Sept. was ik naar de Zahnmeisterei getogen om af te rekenen, want ik was bang, dat we anders het geld er by in zouden schieten, dat het ziekenhuis nog te vorderen had. Ik maakte daar de veronderstelling, dat ze nu wel spoedig zouden vertrekken "Warum?" vroeg me de Rechnungsführer? "Weil Sie sonst bald Kriegsgefangene sein wird." durfde ik te antwoorden. Voor de gespannen zenuwen was dat teveel gezegd, ik kreeg te verstaan dat ze niet zouden optrekken, en dat ik maar met de Tommies moest afrekenen, als dat wel het geval zou zijn. Later op de dag kwam ie vertellen, dat er wel afgerekend moest worden, en wonder boven wonder, deze afrekening werd blot betaald. Maar... de patienten vetrokken niet, de "Verwaltung" was 'm al gesmeerd met achterlating van de patienten en een jonge radeloze dokter, de gewonden, die nog binnenkwamen moesten worden behandeld door onzen chirurg, die wel geen bevel had gekregen, maar die toch die mensen maar niet zonder meer met granaten, in hun lichaam kon laten creperen. Tenslotte kwam er toch een oplossing, op 7 September werden de patienten afgehaald, we dachten... voorgoed. Op 8 September echter werden we weer opgeschrikt door een invasie van duitse Rode-Kruis-wagens, die in een minimum van tyd het gehele ziekenhuisterrein bevolkten. Zy betraden ons huis weer, en legden beslag op alles wat ze konden gebruiken. De opmars van de geallieerde was gestuit en ze zouden binnen drie weken weer aan de Fransé kanaalkust zitten, zoals ze me trachtten wys te maken. Het was een Feldlazarett, het had gewerkt in Frankryk, in Evreux; de vrachtwagens reden onze tuinen in en daar begonnen de zaak uit te pakken, de wagens waren in Frankryk overhaast ingepakt, alles lag als waardeloze rommel door elkaar, de kostbaarste instrumenten waren als schroot in de wagens gegooid, de administratie was een warboel. De chef-Artzt vertelde ons, dat hy vlak achter een Engelse tank gevlucht was, en deze was zo vriendelyk geweest hem te laten passeren omdat hy Rode Kruis droeg. Deze heer was werkelyk een heer, hy vocht alleen maar tegen het bolsjewisme, zei hy en wy moesten maar een handje helpen. Het totale personeel vandit lazarett bestond uit 230 personen, w.o. 34 doctoren. Toen het enkele dagen rustig bleef, kregen ze weer veel moed en vertrouwen in den baas: Hitler, ze begonnen te spreken over de komende geheime wapens, die een totale ommekeer zouden brengen in de positie van Mofrika.

Zondag 17 September kwam een geweldig schouwspel boven onze hoofden tot

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

= 9 =

BREDA,

ontplooiing, dat zyn weerga niet meer zou vinden. Duizende vliegtuigen kwamen aangeronkt, en wat voor vliegtuigen: het was de luchtlandingsvloot voor de corridor Eindhoven=Arnhem, het geweldige stoute plan, dat by Arn hem zo jammerlyk mislukte. Het was iets zo geweldigs, dat het niet te beschryven is. Het waren grote vliegtuigen, die betrekkelijk laag vlogen en die byna allemaal een ander vliegtuig voortrokken, dat konden we duidelyk onderscheiden, we zagen een staaldraad lopen van het eerste naar het tweede vliegtuig, zo laag kwamen ze over. En er werd niet eens op geschoten, het afweer was dagen te voren door mitrailleurvuur en raketbommen totaal tot zwynen gebracht. Uren hebben we staan kyken, we zagen ook, dat er op een zeker moment een zweefvliegtuig losraakte van het moedervliegtuig, de kabel was gebroken, dit vliegtuig is by Tilburg terecht gekomen en de bemanning natuurlyk krygsgevangen gemaakt, voorzover deze niet kon ontsnappen. De reactie van de moffen was kostelyk, ook zy profiteerden van het schone gezicht, maar hun hartjes klopten wel een beetje onzeker, denk ik. Toen ik 's Maandags daarop nog met een duitser erover sprak zei hy heel lakonick: "Dat is niets, totaal mislukt: 90% der vliegtuigen is naar beneden gehaald." Na 17 September kwam de stroom van gewonden binnen in het ziekenhuis, het front by het Albertkanaal in Belgie was in beweging geraakt, er kwamen ook al veel geallieerde gewonden, die natuurlyk door de moffen als krygsgevangenen werden behandeld. Iedereen sloeg in die tyd aan het Engels leren, zelfs de simpelste nonnekes van ons ziekenhuis kregen les om straks de engelse patienten tenminste iets te kunnen zeggen of vragen.

Op 30 September vertrok ook dit lazaret weer naar veiliger oorden; zy namen al hun zieken en gewonden mee, behalve een Engelse kapitein, die wy "cadaau" kregen voor de vele goede diensten aan de duitse gewonden bezen (Hm !!!) Maar ook dat sprookje was te mooi om waar te zyn, want te elfder ure kwamen ze ook hem halen, hy was te duur, zeiden ze, want voor hem konden ze een duitse kapitein uitwisselen. Jammer, anders hadden we hem laten onderduiken, maar niemand had erop gerekend, dat de schoften nog terug zouden komen.

Het uur der bevryding naderde, we voelden het, de berichten kwamen steeds met elkaar in stryd, de verwarring werd steeds groter; wy waren volgen de engelse radio al eens bevryd geweest, we dachten zelfs zelf, dat we bevryd waren omdat er geen moffen meer te bekennen waren, dat was zowat half September toch zou het nog zes weken duren eer we werkelyk de vryheid zouden herkrygen. Het zal zowat begin October geweest zyn, dat we in ons huis Duitsers kregen, een z.g. Funkstelle, draadloze uitzending van frontberichten enz., zy vestigden zich in het huis van Mevr. Hulshoff, zy moest er uit; er werd een installatie boven op het huis aangebracht, onder de bomen werd een auto geplaatst vol met instrumenten en we vreesden het ergste: by ontdekking van dit

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

opstakel zouden we worden bestookt vanuit de lucht, ik hield ruggespraak met de "ondergrondse", maar deze stelden me gerust, er zou niets gebeuren, het zou niet worden doorgegeven, ik kon daar wel gerust op zijn. Maar we voelden ons toch niet veilig, rondom ons huis werden mitrailleur-nesten gebouwd, er zou worden geschoten op vliegtuigen, eenmaal kwam een duitsers, die by ons sliep Mama waarschuwen, dat ze de kelder in moest met de kinderen, want ze zouden gaan schieten. Het liep goed af, want er werd niet geschoten. Die moffen waren brutaal, een noemde zich t.o. de kinderen "Onkel Willy", op zich geen bereerde vent, maar toch nog vol geloof in een eind-overwinning. Deze kwam gewoon onze huiskamer binnen, ging piano zitten spelen, bracht vrienden mee, ging op de bank liggen slapen enz. enz.; we waren geen baas meer in eigen huis. Maar ook hieraan kwam een einde, op 27 October vertrok deze groep en alweer kregen we hoop op de bevryding, die nu niet ydel meer zou blyken. Dat was Vrydag...we hoorden het geschut nader komen, het werd stil, angstig stil buiten, maar het zou niet lang duren. Nog diezelfde avond kwam een nieuwe troep moffen aanbellen, zy wilden ons huis in, gelukkig kon ik zover praten, dat ze het huis van Hulshoff namen, dat toch leeg was, zo verliep ook die nacht weer. Dan kwam de Zaterdag 28 October, het stelletje, dat in ons buurhuis gekomen was een luguber stel, echte fanatiekelingen, boeventronies, sjofel gekleed en met de duivel in de ogen, bewust van de komende nederlaag. Ik ging die dag nog gewoon naar kantoor, maar ik kreeg spoedig een boodschap of ik even naar huis kwam: Mini werd bang te moede, we zouden moeten beslissen, thuis blyven of naar het ziekenhuis gaan met alle kinderen; ... wat moesten we doen? Lieten we het huis alleen achter, dan vreesden we dat de moffen er wel gauw in zouden trekken om te roven en te vernielen, - bleven we hier, dan zou dit een verschrikking betekenen, zo niet onze totale ondergang. Want de duitsers zouden vanuit ons buurhuis gaan schieten, in het villapark hier hadden ze overal mitrailleur-nesten en ze lagen allen in stelling. Dus we meenden, dat we allereerst onze levens moesten beschermen en besloten naar het ziekenhuis te gaan. Het hoognodige werd ingepakt en op een draagbaar in een grote wasmand naar het ziekenhuis gedragen, dat was 's middags drie uur, toen zaten we reeds volop in gevaar, want terwyl we met ons kruost optrokken naar het ziekenhuis vlogen de kogels en granaten al over onze hoofden, het was een gefluit van je welste, en hadden we het gevaar toen beseft, dan waren we misschien thuis gebleven. Gelukkig, dat we dat niet gedaan hadden, want het heeft er toch wel even gespannen.

In het ziekenhuis kregen we een kamer voor ons gezin toegewezen, de kinderen een aparte slaapkamer en zo gingen we de bevryding tegemoet. Die nacht van Zaterdag op Zondag was het een hels lawaai, overal werden de springladingen tot ontploffing gebracht, bruggen vernield, telefooncentrale op het postkantoor ging de lucht in enzovoort, en dan de talloze granaten die overvlogen en een telkens ontploffend geweld teweeg brachten, dat het gehele ziekenhuis deed beven op de grondvesten; in de nacht hebben we de kinderen naar de kelders gebracht omdat we het boven niet meer veilig achtten en we waren bly toen het weer volop dag werd. We wisten toen nog van niets, maar er waren al hele stadsgedelen in handen van de bevrydende Polen, ca. half twaalf in de voormiddag hadden de bevryders het stadhuis bereikt en was de markt in handen van de geallieerden, maar wy wisten van dat alles niets. Het enige, dat wy wisten hadden we zelf gezien: sluipende moffen rondom ons huis, met z.g. Pantservuisten, soms waagden we het om even in de vestibule te kyken, de deur stond open, op een bepaald moment stond ik daar en de kogels vlogen naar binnen gelukkig geen slachtoffers, maar dat had niet veel gescheeld, we leerden de brutaliteit spoedig af. Tussen het ziekenhuis en ons huis waren er nog steeds duitsers, zaten nog steeds in de mitrailleur-nesten en maakten geen aanstalten tot vertrek. Wy konden dit vanuit de hoogste verdieping van het ziekenhuis waarnemen. Het was middag geworden.

Wil je de
of postzegels en
enveloppen
bewaren, ze hebben
waarde vanwege de
eerste bevruchting voor
de bevruchting voor
je en mijn!

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

= 10. =

BREDA,

Telkens gingen wy op de hoogste verdieping van het ziekenhuis kijken naar de bewegingen die de moffen maakten; in het begin van de middag zagen we niets gebeuren, ze gebruikten nog heel rustig hun broodmaaltijd, groeven zich steeds wat dieper in en camouflerden hun stellingen; kort na de middag kwamen de bewoners van de Brabantlaan nog hun toevlucht zoeken in het ziekenhuis, want de moffen hadden hun gezegd, dat het er zou gaan spannen, de mensen durfden daar niet meer te blyven. Toch bleef het vry rustig. Toen het begon te schemeren zagen we vanaf de singel een wagen aankomen, een militaire wagen, deze reed rustig over de singel en wy dachten niet anders, dan dat het een duits vehikel was, maar....plotseling horen we van alle kanten schieten, de duitsers hadden het vuur op de wagen geopend, deze tracht nog door een manoeuvre te ontkomen aan het spervuur, maar geen kans meer, de chauffeur werd doorzeefd en met een wilde draai schoot hy het aardappelveld in, waar de wagen tot staan kwam en de chauffeur dood eruit viel. Dat was de laatste "dappere" daad van die snertkerels, die de hele dag hadden zitten loeren, doch niets gevangen hadden. Deze ene argeloze bevryder was hun triomph, een man, die van niets bewust was en zeker meende, dat ook dit gedeelte van de stad reeds bevryd was. Doch dit had waarschylyk het moffengebroad zodanig bevredigd, dat ze er genoeg van hadden, we zagen beweging komen in de gelederen, ze doken uit hun holen op en begonnen hun schietgery in de pakken, wy wisten natuurlyk niet, dat dit het einde zou zyn, wy dachten slechts aan een terugtrekkende beweging en deze ging in de richting van de ziekenhuistuin, maar gelukkig gingen ze verder, en om ca. half zes waren ze allemaal uit de buurt van het ziekenhuis vertrokken. Wy waren ons echter van de bevryding niet bewust, het zou nog een uurtje duren eer de eerste mensen van uit de stad het ziekenhuis binnenkwamen met de blode marc van de bevryding, een bevryding, die weinig slachtoffers had gekost en ook betrekkellyk weinig materiele schade had aangericht. Die avond konden we dus weer gerust zyn, maar het geweldige tumult buiten van vliegende granaaten en de ontploffingen daarvan maakte de eerste bevrydingsnacht nog niet tot een rustige bezinningstyd....we bleven nog in het ziekenhuis, eerst Maandagmorgen 30 October 1944 zouden we weer huiswaarts gaan. Wy hadden lange tyd een loge gehad: Willem Mesman uit Vlissingen, die in Augustus 1944 naar Breda was gekomen voor werkzaamheden en niet meer terugkon naar Zeeland, met deze ben ik die Maandagmorgen eerst naar de Hertog Janlaan gegaan om te zien of alles goed was: toen we het huis zagen liggen kon ik al wel een Te Deum aanheffen, want het stond er nog en zo te zien vrywel onbeschadigd, aan de voorkant zagen we wel wat stukken pannen liggen, maar verder was er niets te zien. Binnengekomen zag het er beneden ook uit zoals we het verlaten hadden, op de eerste verdieping conststelden we verschillende gaten in muur en plafond vanwege een granaatinslag en op de tweede verdieping was het

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

een complete ravage: er was een granaat door het dak gekomen, aan de achterkant en had daar de logeerkamer opengereten. Gelukkig toeval, was de granaat op een der hoofdbalken van de dakconstructie uit elkaar gespat en zodoer de had de ravage zich beperkt tot die kamer, waarvan het meubilair zelfs niet ernstig beschadigd was en het beddegoed helemaal niet. Dus dat was bijzonder goed afgelopen, een granaatstuk was door twee verdiepingen heen geslagen en was in de huiskamer terecht gekomen; in het buurhuis was ook schade, daar was een andere granaat terecht gekomen op de uitgebouwde achterkamer beneden, had het balkon voor een groot deel weggeslagen en de keuken ernstig beschadigd, maar alles was te herstellen en het herstel ging betrekkelijk vlug. Ik geloof, dat ik de eerste in Breda was, die alles hersteld had, dank zy de vlotte hulp van myn aannemer Gladdines. Zelf waren we direct aan het werk getogen om de puin op te ruimen en een overzicht te krygen van de schade, dat was een heel karwei, maar naa een paar dagen was het gebeurd met de goede hulp van Willem Meeman.

De bevryding was er dus, dat was het voornaamste, we konden het ons eerst maar moeilik realiseren, ik geloof, dat de heerlyke engelse cigarettten het kunnen ertde hebben bygedragen om tot dat besef te komen! Ja, dat was een tractatie, die eerste dag stroomden ze binnen door middel van de kinderen, die voor papa handen vol kwamen aandragen... en toen de grote troepen binnenkwamen rollen op hun tanks - de Polen - kreeg ik zelf geregeld doosjes vol, terwyk er ook al spoedig een handeltje in ontstond. We kregen dra contact met een paar beste Poolse jongens, ik had ze uitgenodigd een avondje by ons te komen doorbrengen; we zouden een brood maalyd aanbieden, weliswaar van het mufte oorlogsbrood, maar met een warm hart en met goede zorgen toebereid en opgediend, accepteerden deze eenvoudige jongens dat en stelden het geweldig op prys; zy bleven lange tyd onze trouwe vrienden; de ene was een volbloed Pool: Wladislaw, een slanke jongeman, zoon van een bosbeheerder, keurig opgevoede jongen - hy sprak ook engels - ; de andere was een Frans-Pool; hy sprak Duits. Later kregen we contact met Canadezen, bewoners van het witte huis by ons naast, waarvan vooral Mr. Lodderidge een trouwe vriend bleef, die nog steeds aankwam ook toen hy al lang in het Noorden en Westen van het land verbleef. Als een byna dagelykse bezoeker kwam ook een Ier in onze huiskamer, die echter spoedig Breda weer verliet. Enkele keren hadden we inkwartierungen van geallieerde officieren, waarmede we echter weinig relatie hadden. Ook in het ziekenhuis hadden we een geallieerd "hospital", het ging er echter heel anders naartoe als met de moffen, ik had er weinig bemoeienis mee, omdat zy zich helemaal zelf dreven, zelf het eten klaarmaakten en ook de verleging helemaal zelf deden. Wy hadden niets anders af te staan dan de ruimte en het materiaal, de geldelyke regeling lipe over Nederlandse instanties, zodat het contact niet groot was, en ik maar weinig gelegenheid kreeg om myn extra-aangeleerd mondje engels te beoefenen. Nou, met de engelse taal biel het trouwens niet mee, hoor... we waren er al zo lang uit, Mini was ook al yverig aan het studeren gegaan, ook ik had les genomen, maar we hielden het niet lang vol, by my was het de drukte die me de studie deed opgeven en by Mini was er een andere oorzaak. Maar alla, we hebben gezellige uurtjes beleefd met onze geallieerde vrienden en we hebben ons in de gesprekken steeds kunnen redden; als het heel erg moeilik werd kwam de dictonnair er by te pas, en ook onze vrienden maakten er gebruik van als ze ons iets byzonders wilden vertellen. Zo hebben we wel een gezellige tyd doorgemaakt, die echter wel verduisterd werd door diverse gebeurtenissen en toestanden, die ik nu verder zal gaan beschryven.

F. J. VAN AALST

LERaar M.O. BOEKHOUDEN

= 11 =

BREDA.

De scheiding van de familie: De geallieerde opmars bleef staan voor de grote rivieren, de moffen hadden natuurlijk alles wat brug was, in de lucht laten vliegen: de grote Moerdykbruggen, de brug by Keizersveer, de Berse rolbrug en spoorbrug, alles lag gruwelyk verwoest in de rivieren. Wel waren het Veer en den Berg enkele dagen na ons bevryd, we hadden dus wel contact met het Veer en den Berg en spoedig wisten we, dat ook daar geen persoonlijke ongelukken gebeurd waren. By Piet Vermeer was er veel schade, ook een voltreffer (granaat) in het huis gekregen, die echter ongelukkiger terecht was gekomen dan by ons, bovendien bleef den Berg langeen zeer onrustig gebied, zodat zy lange tyd in kelders moesten wonen en slapen. Oom Jan en tante Anna hadden tydens de beschieting hun toevlucht genomen in het ziekenhuis by Oom Dies en tante Drika, ook by hen was er nogal wat beschadigd, de voordeur lag eruit en uit het huis van Janus Snyers (naast hun) was de gehele achtergevel er uit, het huisje van Mevr. Greve vlak tegenover ons huis lag helemaal tegen de grond, het winkelhuis - ons huis - was aan de voorkant nogal wat beschadigd, ook vanwege granaatslag, het huisje aan de Kruispad had niets anders dan glasschade. De mooie kerk van het Veer is helemaal verwoest, doch het ziekenhuis en gasthuis, het kerkhof enz. is niet beschadigd. Ik heb vaak gedacht, wat is het een zegen geweest, dat ons Pake deze elende niet mee heeft moeten maken, verbeeld je eens, dat hy in die benauwdheden had gelegen tydens die onrustige dagen, met die telkens daverende ontploffingen en doods-
xangsten.

Maary nu de scheiding...over Keizersveer waren de voornaamste leden van de familie, Moeke, Pa en Moe Vermeer. Geen bericht, geen contact, wilde geruchten, het was een voortdurende kwelling. Maanden lang hoorden we het schut, dat naar de overkant schoot en het an twoord daarop van de moffen. Toen het offensief van van Runsted in de Ardennen losbrandde beleefden de uren van angstige spanning, immers wat zou er gebeuren? Het was juist Kerstnacht toen een uren lang bombardement losbarstte, we gingen naar de Nachtmis, en twyfelden onderweg wat te doen: doorgaan of teruggaan naar huis... we zyn maar doorgedaan, maar met een angstig gevoel. Wat was het geval? De moffen hadden in hetland van Artena een massa-troepen samengetrokken en deze waren van plan over te komen, om het offensief van von Runsted, dat op Antwerpen bedoeld was, te steunen van boven af. Maar het bekwan hun niet. Een Nederlandse held heeft hier een belaneryke rol gespeeld n.l. Jan de Rooy uit Sprang-Capelle, deze was in Dussen en van daaruit heeft hy via een geheime zender de geallieerde op de hoogte gebracht van de moffenplannen; het is aan hem te danken, dat die stoot van boven af verijdeld werd door een geweldig spervuur dat werd aangelegd na zynn berichten. De moffen hebben de geheime zender gevonden en er werden vyf gyselaars tegen de muur gezet als de werkelyke marconist zich niet zou melden. Jan de Rooy heeft zich gemeld, wat hem matuurlyk

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

het leven kostte. Wat gebeurde er ondertussen in Man' en Dussen. Dussen werd eind November reeds geëvacueerd, de bedoeling was om de gehele bevolking van het Land van Altena en den Biesbosch naar het Noorden te brengen. Doch Moeke en de gezinnen van Marie en Zus zyn in het Land van A. gebleven, verdreven van haard en huis met medeneming van het hoogst-noodzakelyke en de rest achterlatend onder de "hoede" d.w.z. onder de vernielzucht en kaperij - van de "hunen", het barbare volk van Europa, gruwelyker egoïsten en mensenverachters dan welk volk ook. Ze trokken van dat oord naar evacuatieoord, altyd aangewezen op de stoel, het bed, de mat, het bord, van een ander.....wat dat betekent, kunnen wy niet gissen..... hoe Moeke dit heeft doorgemaakt is me een raadsel: zy was zo eenzaam, altyd op haar zelf, nooit gereisd of getrokken, nu van het ene huis naar het andere... verschrikkelyk. Marie moest op een zolderkamertje van twee by twee bevallen, terwyl de noodzakelyke hulp ontbrak, geen dokter, geen vrouwelyke deskundige hulp, alleen ons Zus heeft haar bygestaan in de barste nood, toen de dokter kwam, was een der kinderen al geboren, toen volgde nog een menske... een van de kinderen stieff na 14 dagen, het kind had z.g. "roos" gekregen, een besmettelyke ziekte - on Marie had het ook - (op zich een zeer gevaarlyke ziekte op een kraambed) Het kind werd naar een barak gebracht in Gorkum, vader en moeder zagen het niet meer, het werd begraven zonder vader of moeder, het werd aan O.L. Heer teruggegeven in de grootste eenzaamheid... gelukkig kind. Van de ene kant een groot geluk, dat de ouders zoveel zorgen te verzetten hadden, wellicht nog meer morele dan materiele, dat dit verlies niet volkomen tot hun is doorgedrongen, ik kon er althans niet de tragiek vinden, die ik verwacht zou hebben.

Ik zal myn eerste bezoek aan Dussen na de bevryding van het Noorden niet vergeten, maar ... daar kom ik nog op terug.

Pa en Moe Vermeer waren 3 Januari 1945 geëvacueerd, op een donkere, regenachtige, yskoude Januariavond kregen zy opdracht binnen enkele uren het huis te verlaten, slechts mochten zy het allernoodzakelykste meenemen, ze moesten onder aan de dyk lopende en sjouwende hoger op zein te komen, geen hulp van auto's, geen hulpt van paard en wagen zelfs, te voet, in speerpande koude en nog kouder makens nat... als bedelaars en daklozen liepen ze die nacht drie, vier uur tot ze een voorlopig dak hadden gevonden... een dak ja, anders niets, want geen kopje koffie werd gepresenteerd, en ook zy trokken van huis tot huis om telkens weer te moeten constateren, dat de liefde van de mensen voor hunzelf groter is dan de liefde voor de evenmens, en dan nog de evenmens, die van alles beroofd en van alles ontstoken een vluchtverblyf moet kiezen... kiezen, ja, nee.. een vluchtverblyf krygt aangewezen, maar alla, ook dat is voorby. Ik heb de zaken een beetje vooruitgelopen, want eigenlijk moest ik alleen nog maar de toestand beschryven van de periode voor de bevryding van het Noorden.

Ik ga daar aan verder:

De periode van de vliegende bommen; Van ongeveer 15 December 1944 tot April 1945. In deze periode kregen we wel contact met Floribertus, hy was het eerst van ons bevryd n.l. op 17 September by de invasie van de luchtlandingstroepen; het blindeninstituut te Grave was speedig in gebruik als lazaret voor de geallieerde militairen, het was daar meer een kazerne dan een klooster geworden; de al te menselyke liefde, die de geallieerde voor de nederlandsche meisjes opvatten, deed ook zyn sporen gelden binnen de kloosterlyke muren, zoals trouwens overal geschiedde. Bovendien was het instituut gezegend met een aantal evacue' s uit Eymggen. Het kloosterleven van de eenvoudige fraters werd wel ernstig op de proef gesteld, Floribertus speelde portier als enige kloosterling aan de voorkant en had daar ruime omgang met de militairen, terwyl ook de buitenwereld in inniger contact kwam met het klooster en het klooster met de buitenwereld. Ongetwyfeld heeft deze toestand onze goede Floor een beetje van streek gebracht, ooh.. nee, hy is de trouwe kloosterling gebleven, maar de invloed was merkbaar.

F. J. VAN AALST

LEREER M.O. BOEKHOUDEN

= 12 =

BREDA,

Half December hebben we hem een bezoek gebracht, hy kwam zelf naar Breda eind December, dus we hadden contact en dit werd nogal eens herhaald, schriftelyk en mondeling. Hy hielp ons goed de eerste moeilikheden te overwinnen, want direct na de bevryding zag het er hier met de levensmiddelenpositie treurig uit, dit was werkelyk to Januari 1945 wel de moeilyks te tyd van de hele oorlog: de oorlogvoering eiste nog alle transportmiddelen op, zodat er in het bevryde gebied niet veel binnenkwam. Maar we hebben geen gebrek gehad, en als we het gehad hadden zouden we toch niet hebben mogen klagen, we waren bevryd van alle elende van de moffen, ... we konden weer ademen en we durfden de straat weer op zonder angst gegrepen te worden, we wisten, dat we weer veilig thuis zouden komen als we 's morgens het huis verlieten, we wisten, dat onze gebrekkige fiets tenminste niet meer zou worden afgenomen, we behoefden geen vrees meer te hebben voor onze textiel, voor dat beetje kleren dat we nog hadden. Ja, dat moet ik nog even vastleggen: op het laatst van de bezetting moesten we allemaal een deken inleveren, en ondergoed, lakens enz. voor de moffensoldaten. Je begrypt, dat we daar niet erg happy op waren, maar als we het niet deden liepen we gevaar van huiszoeking en dan was je alles kwyt. Zodoende hadden we zowat al ons niet direct noodzakelyke textiel opgeborgen, onder de vloer boven de orker, met gymnastische verbulgingen van onder en bovenlichaam kroop ik onder een kast van de slaapkamer door om de boel op te bergen; we hebben een deken ingeleverd, maar niet zo maar: we hebben eerst een goede deken van ons geruild met een deken van een arm mens, die totaal versleten was en deze laatste hebben ze gekregen, de stinkers... de goede is naar het arme mens verhuisd. Zowas er tenminste een Nederlander geholpen door een maatregel van de vuige bezetter. Ondergoed hebben we niet ingeleverd; vroeger hadden we al onze radio gegeven, jammer, maar dat was gebeurd... ik heb er spyt van gehad als haren op myn hoofd, tenslotte durfde ik niet te wagen hem achter te houden, omdat de Gestapo zo dicht in de buurt zat en deze heel goed wist, dat ik radio had. In 1944 heb ik toch nog kans gezien een andere radio te kopen en zodoende wisten we toch altyd nog het nieuws. We hebben met die radio wat afgesjouwd, van het ziekenhuis naar huis en omgekeerd, telkens als er onraad was ging ie weer weg, en op kantoor had ik hem veilig verborgen in een archiefkast, en iedere dag kroop ik daar in om het nieuws uit Engeland op te vangen. Op een keer was het ding weer thuis de moffen waren er nog en 's avonds om tien uur zaten we te luisteren. Toen we de radio afzetten, hoorden we achter het huis lopen, heel duidelyk en het leek een soldatenstap, ik dacht vast, dat verkocht was: dat zou betekenen: opsluiting, verbeurd verklaring van de gehele huisraad en wie weet wat nog meer.... Als een bezetene rende ik met het toestel naar boven het weg te stoppen, maar ik begreep, dat dit toch tevergeefs zou

TELEFOON 493

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

zyn. Immers als ze het gehoord hadden zouden ze het hele huis afzoeken en nog meer vinden dan het toestel. Daarom besloot ik maar weer om het naar beneden te halen en eenvoudig maar af te wachten wat er zou gebeuren. Die avond hebben we geacht om het binnen treden van de Gestapo, en ook de dag die erop volgde...er kwam echter niets, God zy dank, het liep weer goed af.

Enfin, al deze en dergelyke angsten waren na de bevryding woorby, we luisterden naar hartelust naar de radio, maar er was nog een erger ding dan de zorgen om voedingben kleding, een veel erger kwaad n.l. de vliegende bom..... Het waren monsterachtige gevaarten, die voor het eerst niet zo heelveel indruk maakten, maar hoe langer dat het duurde, des grotere angst ontwikkelden. Ze werden afgeschoten uit alle richtingen, in vier banen kwamen ze over en langs ons huis in de richting Antwerpen. Het was een type vliegtuig, log en zwenkend, vuur spuitend uit de staart. Het waren afschuwelyke monsters, onberekenbaar vals. Ik weet niet, wat het was, maar van die dingen zou ik gek, stapelgek zeworden zyn. Ik vrees de dood niet, althans ik geloof, dat ik die niet vrees....maar dat afschuwelyke gebrom van die dingen, die angstverwekkang, die gelatenheid van die monsters, die onberekenbaarheid, dat stomme geslof van die dingen, dat maakte me woedend en vervulde me van een zoetgerende haat tegen het systeem van oorlogvoering, dat ik er werkelyk zenuwachtig van werd. De wetenschap, dat ge als mens machteloos staat tegen de grillen van een dergelyk monster, maakte me byna waanzinnig. Als ik toen het vertrouwen op God verloren zou hebben, dan zou het misgelopen hebben met me. Die angsten fascineerden me eenvoudig en was de oorzaak van een verschrikkelyk haatgevoel; och, hoe schrynend was het diepe leed, dat die dingen brachten: geen vyfhonderd meter van ons vandaan viel er een o' eenboerdery, waarin twee gezinnen, weder van vyf kinderen gehuisvest waren, het gevolg? ALLE kinderen dood, tden kinderen, en twee paar kinderlyze ouders, in één moment, de kinderen gewelyk gedood, hun lichaampjes ~~xxx~~ stukken nog slechts van mensen, hoofdjes van de romp gerukt, enfin, niet te beschryven. En nu weet ik wel, dat dit ene geval slechts een heel klein zandkorreltje betekent op het brede strand van oorlogse leed, ik weet wel, dat dit kindertiental slechts een miserig klein getal betekent van de miljoenen onschuldigen, die het leven lieten, maar het besef dat diezelfde vliegende bom een einde had kunnen maken aan myn eigen zes kinderen, is waarschylyk de oorzaak van het feit, dat ik dit leed het diepst gevoeld heb. Was het onze verdienste, dat die bom geen 500 meter dichter by viel? Wat hadden die eenvoudige boerenmensen gedaan om zo gestraft te worden? Offer?... God ik dank U, dat Ge dit offer niet van my gevraagd hebt, ...dat is niet myn verdienste, het is slechts een gunst gespaard te blijven, waarvoor we ons hele leven dankbaar moeten blijven.

Vele van die dingen kwamen rondom Breda terecht, geen enkele heeft echter zyn gruwelen op de attd zelve of op dichte bevolkingscen tra uitgebraakt, de meesten werden buiten de stad (één spervuur van Breda naar Antwerpen) onschadelyk gemaakt en tot ontploffing gebracht, zodat het effect, dat de dingen tewegg moesten brengen: de vernietiging van Antwerpen teneinde de aanvoer van oorlogstuig onmogelyk te maken, niet werd bereikt. Ofschoon de moffen heelgoed wisten, dat ze dit nooit zouden bereiken gingen ze er mee door, denkend: er zullen minstens nu en dan mensen mee worden vernietigd en dat was voldoende motief voor hen om ermee door te gaan, byna tot het voor hun bittere einde toe. Er waren nachten, dat we honderd van die monsters telden, een nacht - naar men zegt - kwamen er 186 over. Het geluid van die stomme dingen klinkt me nu en dan nog in de oren en dan komt dat geweldige haatgevoel weer in me op.... ik schrik er soms van, als ik tot het besef kom hoe een mens kan haten. Ik kan begrypen, dat hy daardoor in staat is om ondeordachte vergeldingsmaatregelen te nemen en als er geen christendom bestond, wie zou dan beletten, dat het gehele duitse volk zou worden uitgeroeid? Humaniteit alleen kan dit niet beletten.....

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

= 1 3 =

BREDA,

Ondertussen kwam het voorjaar, de overwinningen van de geallieerde legers wezen erop, dat het niet lang meer kon duren; maar vanuit het Noorden bereikten ons droevige geruchten: honger, werkelyke en erge honger, we maakten ons ongerust over onze families, berichten kwamen ook vandaar niet over, wel wisten we, dat Hank en Dussen geëvacueerd waren, we wisten ook dat er veel plat geschoten was, het kon niet anders..... het zal Maart-April geweest zyn, toen we van een ondergronds stryder enig bericht kregen n.l. dat alles in leven was en dat ze het "goed" maakten; we konden het eigenlyk niet begrypen en maar half geloven en we bleven in een zekere onzekere stemming. Dan komen de sterkere geruchten van een capitulatie van Mëffrika, totdat eindelyk.....op 5 Mei 1945 het hele Hitleriaanse kaartenhuis in elkaar dondert, het was geen geweldige knal meer, die ermee vergezeld was, de bouwvalligheid van het stelsel was al zodanig geopenbaard, dat de ineenstorting van het scheefhangende huis, geen geweldige geluiden meer veroorzaakte. Zo werkte ook die algehele ineenstorting ook niet zo sterk meer op ons in. Maar het besef, dat nu ook spoedig contact mogelyk zou zyn met onze familie, heeft ons toch ontzettende vreugde gedaan. Die dagen van Mei, die eerste dagen na de capitulatie was er een groot enthousiasme onder het volk, dat met drommen stroomde naar de villa van H.M. de Koningin, daó gelegen was in Ulvenhout, enkele kilometers van Breda. Ook wy trokken in de steet mee, een stoet van duizenden, die defilerden voor H.M. en de Prinses, beiden met een uithoudingsvermogen van beminnykheid groetend op het bordes van de villa, op en kele meters afstand van het publiek. Het was een ware demonstratie van trouwe aanhankelykheid en die is geweldig gewaardeerd. Ja, het nationale gevoel is wel erg aangewakkerd in die jaren en de jubel over Oranje niet gedoofd. We hebben beter leren beseffen, dat ons Koningshuis inderdaad wel enige waarde voor ons had en nu dit Huis tegenover de Katholieken zulk een waardige houding aanneemt - de Katholieken waren zeker tydens de bezetting DE goede nederlanders - nu is - geloof ik - alle begrypelyk vooroordeel en alle reserve tegenover Oranje verdwenen. Thans beseffen we, dat de vryheid - HET symbool der Oranjes - van onschatbare betekenis is en deze vryheid onder de Oranjes verkregen en behouden, zal ons sterken in het besef, dat het goed is een koningshuis te hebben, dat niet afhankelyk is van de willekeur van het volk, het volk hier te verstaan als een stelletje raddraaiers, hetzy communisten of nationaalsocialisten, die de boel op stelten willen zetten. Moge in Oranje de nationale eenheid en dat is tegelyk het nationale christendom worden bestemdigd en herschapen in een eenheid van werkelyke eendracht in Christus, daarmee het woord van onze Vorstin bewaarheid wordend: "Le Christ avant tous".....

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

We dachten, dat we nu wel direct naar de overkant van de Maas zouden kunnen om onze familie daar te begroeten, maar nee, hoor...de geallieerde legerbestuurders lieten het niet toe, er kon niets anders heen dan voedsel, versnaperingen enz, en van deze gelegenheid hebben we wel gebruikt gemaakt om een en ander te sturen, berichten kwamen spoedig los, we kregen toen te horen: alles gezond, maar mager...en alle bezittingen kwyt, kapot.... Ik trachtte in die tyd over te ~~komen~~ komen om met een medicamententransport daar te geraken, maar dat mislukte, zodat we maar rustig moesten afwachten. Het werd Juni eer we persoonlijk contact kregen, Pa en Moe Vermeer kwamen over naar Breda, dat was natuurlijk een heel weerzien, toen kregen we alle mogelyke evacuatieleed te horen, zy waren veel ouder en magerder geworden, ...de verdere gevolgen heb ik reeds beschreven.

Myn eerste bezoek aan Dussen had enkele weken later plaats, dat kon toen nog slechts met speciale passen, voor familiebezoek werd nog geen toegang verleend. Ik was nu toevalligerwyze in het bezit van een pas voor een levensmiddelentransport naar het Noorden; ik was n.l. naar Vinkeveen geweest met een hele vrachtauto levensmiddelen voor het gesticht van de zusters, dat daar gelegen was. Ik had toen Rotterdam en den Haag doorgereiden en gezien hoe de mensen verhongerd en verschrompeld waren; ik heb op die tocht achter op een vrachtwagen heelwat uitgedeeld aan de hongerende kinderen, wat deed dat goed en myn aankomst in Vinkeveen was een zegetocht, ...wat waren die mensen gelukkig, de koning te ryk. Enfin, zodoende was ik in het bezit van een pas en kon de Maas by Keizersveer passeren via een roeiboetje. Moeke, Marie en Zus met haar gezin en waren reeds weer in Dussen, Marie met haar gezin zat in het winkeltje van van Dyk, dat was hun woonvertrek, in een naburige kamer(tje) sliepen ze met hun allen. Toen ik daar aankwam... dat zal ik nooit vergeten: als een doodarm vrouwtje zat daar een hoekje samengedoken: Moeke, geheel verschrompeld en geel van uiterlyk, ze was verrast en gelukkig om my te zien, myn bezoek was van te voren aangekondigd, maar ze hilde van geluk en verrassing. Wat een toestand was dat daar; een withouten tafel, enkele schamele stoelen, zomaar met de deurt in huis, een vloer wankel van het rotte hout, geen bedekking...nee, ik was ineens in een voor my onbekende wereld geplaatst, een wereld van armoede. Deze indruk zal ik niet licht vergeten. Marie zal er nog slecht uit, Zus woonde met haar gezin op een boerderij, zat er behoerliker voor Marie, maar ook berooid en ontheven van alles wat het leven aangenaam en waardig maakt. Enfin, ik zal hier thans niet verder over uitweiden, myn indrukken waren heftig en toen ik hun vroegere huizen gezien had met de overschot van meubelen enz., was die indruk helemaal vernietigend; ik kon hier weinig helpen, het hielp er niet aan, ik kon niets anders doen dan moed inspreken, en dan nog maar zeer hulpeloos. Thans is dat alles weer wat hersteld, er is wat geholpen van diverse kanten, ze zitten weer in eigen huis, zy het zeer behelpend, maar het gaat toch weer. Het huis van Zus is van buiten weinig beschadigd, meubilair hebben ze nog wel iets gered, textiel hadden ze zoveel mogelyk meegenomen. Het huis van Antoin van Dyk is zo goed als geheel verwoest, alleen de winkel en de bakkerij is te hertstellen, de rest zal moeten worden afgebroken, ook het gehele dak lag er af. Van het meubilair van Moeke was niets meer over dan spaanders, in de ruïn heb ben we nog gezocht naar dingen: we vonden er nog de eerste brief van Alex uit Medan geschreven, de beschryving van de bootreis, nog enkele foto's...foto's van Pake nog, geheel door het puin verbleekt en verstoft, we vonden er nog een Indische doek, die Alex eens naar Moeke gestuurd had en ofschoon hy vol met gaten zat, Moeke was er weer bly mee... als herinnering aan haar Beniamin en weer schreide ze bittere tranen, ooh, als ze nu maar een wat van hem wist, dan zou al het leed weer wel voorby zyn... zo is een moeder. En ik heb haar getroost en gezegd, dat Japan het nou ook wel gauw zou opgeven en dat we wel spoedig bericht zouden hebben en dan zie ik, dat ze dankbaar is voor die troost, die troost doet haar weer hopen, en hoop is ...leven!!!

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

= 1 4 =

BREDA,

Meer en meer kwamen we tot de overtuiging, dat God ons byzonder gezegend had; en we moesten iets doen om Hem onze grote dankbaarheid te tonen. Maar wat? Er was een plan in me gerypt, ik zou zo gaarne onze ouders een verder rustig ongestoord bestaan verzekeren, dat kon allereerst een uiting van onze eigen dankbaarheid zyn. Daartoe wilde ik myn huis beschikbaar stellen, het huurhuis naast me, Pa en Moe Vermeer zouden er kunnen wonen en Moeke zou er ook een of twee kamers kunnen hebben. Maar Moeke wil niet, ze wil liever in haar eigen huisje terug, Pa en Moe Vermeer hebben het aanbod aanvaard, Pa is hartpatient, mag niet meer werken en heeft nu een half jaar ziekteverlof gekregen, Moe is oud, zeer oud geworden al geloofte ze het zelf niet. Ze zyn thans by ons zolang tot er gelgenheid komt om het huis naast ons te betrekken. Dat valt ook al niet mee, er bestaat tegenwoordig een wvondnoodcommissie vanwege de vele verwoeste gebouwen is het niet mogelijk de woningen vry te geven voor willekeurige bewoning en als huiseigenaar heb je niets te vertellen. Op zich natuurlyk een heel goede maatregel, maar in dit geval toch wel erg, nu onze eigen ouders geholpen moeten worden. Enfin, we hopen, dat dit probleem ook spoedig is opgelost.

Na 5 Mei begon Nederland weer voor goed te leven, de bevryding van een gedeelte van het land gaf een zekere halfslachtigheid, en het einde van de oorlog was er nog niet, alle krachtsinspanning was nog gericht op de oorlogvoering zelve. Nu ons land helemaal vry was, kwam er krachtige regering, die alle belangryke vraagstukken aan de horens pakte; het oorlogsdier dardelde nog maar steeds op alle gebieden door: geen schooisal, wein te eten, geen kleren, maar nu zyn we een groot half jaar verder, en er is buitengewoon hard gewerkt, er is weer van alles, maar eraan te komen is de kunst. Eerst moeten de getroffenen geholpen worden, natuurlyk, en desnoods dubbel maar het gaat traag, er zyn voorraden en die worden niet verdeeld, er is genoeg voedsel, dat wordt gelukkig wel verdeeld. Ze zien we b.v. niets van textiel, met heel veel moeite kun je iets lospeuteren uit de stroeve handen van de distributie, maar dan is het nog maar rommel hoor...., schoenen kryg je haast nog niet los, terwyl de winkels vol, nee overvol liggen, nu tegen St. Nicolaas is er speelgoed genoeg - ook wel veel rommel - maar het is niet te betalen. Denk nu niet, fat ik dit klachtenboek voor mezelf schryf, het is de algemene toestand; ik heb dank zy de zending van de zusters van Curaçao een paar nieuwe schoenen, ook Mini, ook twee kinderen, die schoenen kreeg ik door middel van een ziekenhuisrelatie. Fietsbanden heb ik ook als ziekenhuisamtenaar, Mini heeft er een paar geruikd tegen een armbandhorloge, dus we zyn gesteld.

Het vervoersprobleem is groot in Nederland: de moffen stalen alles wat rolde: treinen, auto's, fietsen, kinderwagens, ja zelfs de steppen van de kinderen werden meegesleept naar Moffrika, zodat we wel erg ontredderd

TELEFOON 4939

POSTREKENING No. 198898

HERTOG JANLAAN 10

waren, de regering heeft echter vele vrachtwagens gekocht, met vele daarvan worden de busdiensten onderhouden, een enkele trein rydt weer, maar het kost tyd: als je van Breda naar Rotterdam wilt dan kun je eerst met de trein naar Lage Zwaluwe, dan met de Bus naar Moerdyk, dan met de pont over, vervolgens met de bus naar Sliedrecht en daar weer de trein naar Rotterdam, een prettig reisje voor mensen, die afwisseling verlangen en die veel, veel tyd hebben. Van reizen komt dus niet veel, voor plezier althans behoef je er niet aan te beginnen.

Dan bestaat er nog een probleem: de kolen...verleden winter hebben we getobt met de verwarming en met licht en gas; gas was er net genoeg om een warme maaltijd te gebruiken en thans niet veel meer; electriciteit was en zeer weinig, we konden 200 Watt per dag gebruiken, zodoende zaten we 's avonds met een pitje van 15 kaars, waarbij je nauwelijks iets kon lezen; er was ook niet veel te lezen, want er was geen papier, de kranten waren niet groter dan dit blad papier. Kolen waren er zo goed als geen, we zaten in onze grote huiskamer de blauwbekken van de kou met een z.g. frontkacheltje, een fornuisje, dat tegelyk voor etenbereiding moest zorgdragen. We zyn toen een tydje in het studeerkamertje gaan wonen, je begrypt: een huishouden met zes kinderen, twee dienstmeisjes en wy nog, daarby dan dikwyls nog een of meer loge's, dat was geen luxe, we voelden ons dan gevacueerd in eigen huis, maar dat zyn zo van die dingen, al wordt je er niet aan gewoön, je legt je erby neer en daarmee uit.

En dan bestaat er nog een probleem, dat zachtjesaan opgelost wordt, maar dat toch een probleem was: de rokery, tydens de bezetting werd het steeds minder, zowel in hoeveelheid als kwaliteit, Belgie teelde een vry groot quantum eigen teelt - de z.g. Belgische sjag, die tegen fancy-pryzen te koop was: f. 10.-- tot f. 15.-- per half ons was goedkoop, op het laatst. Die rosmel, die het midden hield tussen zeegras en hooi werd ontzettend veel gerookt, men noemde het ook wel "flor de matras", want men sousde dat spul nog wel en dan had het veel weg van een soort mest, die rykelyk gezegond was met een vocht, dat men gewoonlyk aantreft op mesthopen, en de reuk was na-venant, maar.....Nederland rookte en dat was het voornaamste. Ik heb zelf eigen teelt geteeld op het ziekenhuis, die was nog vry goed rookbaar.

Vlees was en is nog een artikel, dat erg schaars blyft, de moffen hebben een zodanige aanaly gedaan op onze veestapel, dat er geen vlees vry kwam, immers het vee, dat overgebleven was moest allereerst benut worden als melkvee, varkens waren er zo goed als geen meer, die waren met hun soortgenoten opgetrokken naar het Oosten. Maar ook dat wordt nu al veel beter.

Met de levensmiddelen hebben de geallieerden ons natuurlyk geholpen en dat moet gezegd worden: op een geweldige manier, vooral de zegenryke voedselverstreking door middel van vliegtuigen voor het Noorden van ons land zal een gouden bladzyde zyn en blyven in de geschiedenis van Engeland en Amerika, daar zyn duizenden mensen nog juist op tyd van een elendig e hongerdood gevrywaard door deze vliegende voedselbrengers - wat een tegenstelling tot de tot dan toe gebruikelijke ladingen van de vliegtuigen: bommen.

Het levengaet dus in alle opzichten vooruit, we hopen, dat ons landje spoedig tenminste weer een bestaan kan bieden uit eigen bronnen, als ons Indië daaraan kan meewerken, dan is dat een kwestie van tyd, zou dat niet zyn - iets wat me helemaal niet kunnen veronderstellen - dan zou het er zeker weer niet beter op worden.

Thans verryzen de kranten, weekbladen, tydschriften enz. als paddestoe- len uit de grond, ze worden groter en dikker en de stof die ze gaan bieden wordt weer verzadigend voor geest en hart, boeken verschynen er nog geen goede...ook dat zal spoedig beter worden.

De voornaamste tetreien van behoeftebevrediging heb ik thans wel afgegraafd, myn verdere beschotwingen zullen nog enkele andere kwesties dieper gaan behandelen, waarmede dan het slot zal worden gegeven van deze uitvoerige beschryving van eigen belevnissen, eigen gedachten en uitingen van de bezettings- en naoorlogstyd,

F. J. VAN AALST

LERAAR M.O. BOEKHOUDEN

= 15 =

BREDA,

Dat is dan allereerst het godsdienslig-zedelyke vraagstuk. Ik zal hierover niet uitvoerig zyn, de kranten, tydschriften enz. schryven hier genoeg over. Was ons volk diep verpest door de moraal van de moffen, na de bevryding, is er dat niet beter op geworden: zwarte handel in de meest gruwelyke uitingen was een openbaar kwaad, de "zifhandel" noemt de regering het, inderdaad het is een zwaar vergif, dat het gewenex economische leven van de natie en van het gezin doodt. Nod is hy niet helemaal verdwenen, maar door de beruchte geldzuiveringsmaatregelen van Minister Lief-tink, is het kwaad toch in de grondvesten aangetast, maar ...moreel niet overwonnen en dat is het ergste; de gedachten van de mensen zyn nog niet genormaliseerd. Door de morele stryd tegen de moffen, welke plaats had met voorbyzien van alle eerlykheid, is de leugen en het bedrog, de onderkruipery, het wezenlyk onwerkelyke in de mens, het onnatuurlyke natuurlyk geworden. De jeugd kent geen tucht meer. En dan vooral het zedelyk verval, dat is de gruwelykste pest, die ons volk getysterd heeft en nog tystert, begonnen met de moffen, waaraan Nederlandse vrouwen en meisjes zich overleverden, is dat spel voortgezet met de geallieerde strydkrachten en natuurlyk toegenomen, omdat de "vyandigheid" was weggevallen en voor de gemiddelde Nederlander betekende dit schynbaar ook het wegvallen van alle schroom en vrouwelyke fynheid. Het is zoals een pater Capucyn het een dezer dagen op de preekstoek zeide: "Vroeger hadden de kinderen snotpinnen, maar nu...nu hebben de snotpinnen kinderen.!!!" Inderdaad geestig gevonden, maar de diepere ondergrond ervan is tragisch. Enkele maanden geleden kregen wy een brief van een jeugdvriend van me: Pater M. van Hoveel tot Westerflier, een medestudent van Weert, hy vroeg onze hulp in, een meisje van een zeer nette familie uit Heerlen zou uit de omgeving van Heerlen moeten verdwyne, omdat zy - als vele andere, als duizenden anderen - een baby moest krygen. Zy wist geen raad, haar ouders moesten onkundig blyven.... en hy dacht by Frans en Mini kan ik haar op de goede weg terugkrygen, bovendien was zy - nota bene - verloofd met een Nederlander, die de verloving wel wilde aanhouden, maar...het kind niet wilde accepteren van een Amerikaan. Je begrypt, hoe we over dit geval dachten...aanvankelyk afwyzend, maar gedenkend, dat Christus ook Magdalena niet verstootte en dankbaar voor het grote geluk, dat wy allen gespaard zyn gebleven van de oorlogsgruwelen, hebben we geaccepteerd en het meisje in ons gezin opgenomen, totdat alles goed en wel achter de rug was. Och, het meisje was niet kwaad, zy was dankbaar en goed, te goed zelfs voor haar nederlandse verloofde, ik heb dit alleen maar eens even vermeld, om je te tonen hoe ons Nederland thans is.... er zyn acties op touw gezet om het godsdienslige en morele herstel te bevorderen, moge Gods zegen op deze actie rusten. Het zal een zware taak zyn om ons volk wedetom een

TELEFOON 4039
POSTREKENING No. 198898
HERTOG JANLAAN 10

**) Annie Delsingkamp.*

Pf.

waardige laats te geven onder de beschaafde volken. En dan versta ik onder "beschaafd" allereerst Christelyk, de moffen hadden alle christendom vervolgd en zomogelyk totaal uitgeroeid, de jongere soldaten geloofden zelfs niet meer in een God, hun "fuhrer" was hun god. Die ontgocheling zal hen misschien tot nadenken brengen, maar ook de geallieerde militairen zullen andere levenswaarden moeten gaan vinden om tot een wereld te geraken, die de atoombom niet als een fyn wapen beschouwt.

Na de bevryding kregen we de "zuivering"; deze werd ingezet met het kaalscheren van de meiden, die al te vriendschappelyk met de moffen waren omgegaan. Dat was een zeer onwaardige vertoning: jonge z.g. B.S.-ers, grepen die meiden op straat vast of sleepten ze uit de huizen en dan werden ze op straat tussen een troep joelende mensen kaalgeknipt en geschoren en in sommige gevallen werden hakenkruizen op de kale hoofden geschilderd met teer of menie. We zagen een dag na de bevryding een dergelyk exemplaar door de straten van Breda voortgejaagd, een vlaggetje in haar nek gestoken, wat een vertoning.... een uiting van verdierlyking, zo werd de "volkswil" bevestigd en dat was het begin van veel elende. O, denk niet, dat ik de landverraders en de werkelyke collaraboteurs niet zou willen straffen, natuurlyk, maar waardig aan een beschaafd volk.... desnoods met de doodstraf, daar schrik ik niet voor terug, integendeel, maar de wyze waarop thans de zuivering wardtbaangepakt is hemeltergend en hierop kan geen zegen rusten. Men is uitgegaan van de gedachte, dat de volkswil bevestigd moet worden, goed, maar de volkswil was vergiftigd: de volkswil, dat was niets anders dan uitselen van ersoonlyke grieven en haat, als ik een briefje aan myn buurman had - by wyze van spreken - zou het een klein kunstje geweest zynom hem te laten ophalen als politiek onbetrouwbaar; wanneer men een keer een duitsers de hand gedrukt had of een hoed voor hem had afgenomen, dan was dat voldoende om iemand maanden lang vast te zetten. Zo zitten er nu nog talloze zeer weinig of onschuldigen, zyn er hele huizen leeggestolen en geroofd zyn de moeders van de kinderen gescheiden, en de kinderen van hun vaders.... Nee, Nederland heeft zich niet waardig getoond gelukkig, dat nu door deze werkelyk krachtige regering maatregelen op touw zyn gezet om ook deze aangelegenheid waardiger op te lossen, maar na een ontzettend leed. O, zeker, dit leed is maar een vlugje vergeleken by het leed, dat de moffen en de nsb over ons volk brachten, maar het is nog steeds niet christelyk om kwaad met kwaad te vergelden. O, ja, de Fam. van Rossum.... Anna was getrouwd met een SS.-man, hy is gesneveld in Rusland, de familie was zeer duits-gezind, en Anna trok een pensioen van haar gesneuvelde held...waarmede het gehele huishouden moest worden onderhouden, een oude familie verkocht zich aan de moffen, de hele familie was zwaar NSB-er, ze zyn van het Veer weggetrokken naar den Bosch, gedegenereerd, totaal aan lager wal.... Van Rossum en Zus (de dikke) hebben maandenlang vast gezeten, Anna zit nog vast....dit is een zeval van diepe schuld en daarom is die straf zeer en zeer terecht opgelegd.... Stassar van het Veer ook vastgezet, terecht.... Wien Simonis onbetrouwbaar.... en zo zyn er velen. Francois van Rossum is ...PRIESSER geworden, God zy dank is deze roeping niet verloren gegaan, ofschoon de hele familie God vergeten was.

Nu ben ik aan het einde van myn nieuws en beschouwingen. Beste Alex, het zyn 30 bladzyden geworden, alles is niet verteld, dat kan natuurlyk niet, later wordt dat allemaal wel eens mondeling gedaan; je weet nu echter het belangrykste: de gebeurtenissen rondom ons, en onze gedachten, welke lasten voor jou misschien meer van betekenis zyn dan de feiten zelve, ik hoop, dat ik erin geslaagd ben je te laten leven in en met ons en vooral dat je tot het besef zult komen, dat er hier in deze betrekelyk kleine kring van mensen en mensjes warme harten kloppen voor alles en ieder, voor Jou in het byzonder. Wy verwachten ook van Jou veel, veel nieuws, en het zou me byzonder genoeg doen als ge ook je gedachten, je persoonlykheid legde in je schriftelyke uitingen.

IK HEB GEZEGD.

Graus